

Onderzoeksnotities

2000/4

**Werklast
versnelling
handelszaken**

**R.J.J. Eshuis
M.N. van Es**

**Wetenschappelijk
Onderzoek- en
Documentatiecentrum**

Exemplaren van dit rapport kunnen
schriftelijk worden besteld bij

WODC, Kamer H 1418
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Fax: (070) 3 70 79 48
E-mail: infodesk@wodc.minjust.nl

Per rapport wordt f 25 in rekening
gebracht (incl. verzending)
Justitiemedewerkers ontvangen het
rapport gratis

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Inleiding	3
2	Het totale werklasteffect	7
3	Het effect van twee specifieke maatregelen	11
3.1	Termijnverkorting	12
3.2	Het verminderen van re- en dupliek	15
3.3	Enkele kanttekeningen	18
4	De extra appèlzaken	21
5	Slotbeschouwing	23
	Summary	25
	Bijlagen	
1	Verschuiving competentiegrens	27
2	De voorraad onderhanden werk	31
3	Normvoorraad tabellen	37
4	Beschrijving van termijnen en het verloop van civiele handelszaken	41
5	Begrippen	63

Samenvatting

Onderwerp van deze notitie is het extra werk dat door rechtbanken moet worden verricht ten gevolge van geplande maatregelen die tot een kortere doorlooptijd in civiele handelszaken moeten leiden. We spreken in dat kader over 'extra werklast'. Die werklast drukken we uit aantallen af te doen zaken. Met de toevoeging 'extra' benadrukken dat het niet gaat om het aantal zaken dat rechtbanken normaal afdoen, maar om zaken daar boven op komen. Het aantal zaken dat rechtbanken 'normaal' afdoen is ongeveer gelijk aan het aantal zaken dat in een bepaalde tijdsperiode (een maand of een jaar) instroomt; die vormt de norm voor de toewijzing van personele capaciteit.

Onze prognoses moeten niet worden beschouwd als exacte voorspellingen. Sommige van de achterliggende aannames zijn nauwelijks empirisch onderbouwd en moeten als 'best guess' worden beschouwd. De gebruikte cijfers zijn uit verschillende bronnen afkomstig, waarbij de achterliggende definities niet altijd volledig gelijk zijn. Desalniettemin menen wij de grote lijnen juist in beeld te hebben gebracht.

De doorlooptijdverkortende maatregelen waarvan we spreken vloeien voort uit de voorstellen van het pVRO-projectteam 'Versnelling en Uniformering van Civiele Procedures' – tevens opdrachtgever van het onderzoek – en uit het ontwerp Herziening van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Het pVRO-projectteam wil tot een gemiddelde doorlooptijd van 1 jaar in contradictoire handelszaken komen. Uit het onderzoek blijkt dat dan een aantal zaken extra moet worden afgedaan dat gelijk is aan 85% van het aantal zaken dat jaarlijks door de rechtbanken wordt afgedaan. Gezien het extra capaciteitsbeslag, kan niet worden verwacht dat de doelstelling op korte termijn wordt gerealiseerd.

In het onderzoek is ook nagegaan wat de relatieve bijdrage is van twee van de geplande maatregelen: het verkorten van termijnen en het terugdringen van het gebruik van re- en dupliek (ten gunste van de comparitie na antwoord). Het verkorten van termijnen is een speerpunt in de voorstellen van het pVRO-projectteam. Uit onze berekeningen blijkt dat de impact ervan aanzienlijk is. Het terugdringen van de termijnen voor veel voorkomende schriftelijke conclusies tot gemiddeld zes weken zou tot een gemiddelde doorlooptijdverkorting van 25% leiden. Daartoe dient dan ook een aantal zaken extra te worden afgedaan gelijk aan 31% van de normale jaarlijkse uitstroom. Bedenken we dat de maatregel voor meer termijnen geldt dan in de berekening werd meegenomen (het gaat niet louter om termijnen voor schriftelijke conclusiewisselingen, maar bijvoorbeeld ook om de termijn voor het wijzen van vonnis), dan zou de maatregel – indien men er in slaagt die volledig te realiseren – het einddoel fors dichterbij brengen.

De tweede maatregel waarvan het effect werd doorgerekend is het terugdringen van het gebruik van re- en dupliek, ten gunste van de comparitie na antwoord. Deze maatregel vloeit voort uit het voorstel Herziening van het

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (WBR). Die maatregel zou leiden tot een doorlooptijdverkorting van 13%. Er zou een aantal zaken extra moeten worden afgedaan gelijk aan 16% van de normale jaarlijkse uitstroom. Bij de genoemde percentages moeten enkele kanttekeningen worden geplaatst. In de eerste plaats is er een aanzienlijk verschil in impact op rechtbanken die reeds relatief snel zijn en rechtbanken die relatief traag zijn. Voor enkele kleinere rechtbanken geldt dat het aantal extra af te doen zaken om het einddoel (contradictoire doorlooptijden van gemiddeld 1 jaar) te bereiken qua omvang 'slechts' zo'n 10% van de jaarlijkse instroom bedraagt: circa 125 zaken. Voor 5 rechtbanken gaat om meer dan de totale jaarlijkse instroom (met 180% als maximum) en enorme aantallen zaken: tussen de 1.100 en 5.700.

Een tweede kanttekening betreft het feit dat we de aantallen extra af te doen zaken uitdrukken als percentage van de normale in- of uitstroom. Daaruit zou de indruk kunnen ontstaan dat het – net als bij de in- en uitstroomcijfers – voor zo'n 35% verstekzaken betreft. Dat is echter niet geval; de extra af te doen zaken zijn vooral contradictoir. Aan de andere kant bestaat het vermoeden dat zich bij de extra af te doen zaken – en zeker bij rechtbanken met forse achterstanden – nogal wat 'slapende' of 'dode' zaken bevinden die met een relatief geringe inspanning kunnen worden afgedaan. Of dat zo is, en in welke mate, kon binnen de kaders van dit onderzoek niet worden vastgesteld.

Het pVRO-project 'Versnelling en Uniformering van Civiele Procedures' voorziet in het instellen van een 'vliegende brigade' die rechtbanken moet gaan helpen bij het afdoen van de extra zaken. De brigade is evenwel niet zo groot dat die in enkele jaren tijd de capaciteit kan leveren om de hoeveelheid extra zaken volledig weg te werken. Het bereiken van het einddoel beschouwen we dan ook als een doelstelling voor de langere termijn. Men dient zich daarbij te realiseren dat het niet louter om 'het wegwerken van zaken gaat'. De versnellingsoperatie impliceert tevens gedragsverandering; bij rechters, maar zeker ook bij advocaten.

Het afdoen van extra zaken door rechtbanken zal ook leiden tot extra appèlzaken bij de gerechtshoven. Het aantal extra appèlzaken bedraagt, bij volledige realisatie van de doelstelling, 136% van de normale jaarlijkse instroom. Dat aantal kan als een maximum worden beschouwd, waarbij het effect over een reeks van jaren wordt gespreid. Concreet voorspellen we dat in de komende jaren bij de gerechtshoven jaarlijks tot 20% meer handelszaken (van rechtbanken) in appèl zullen instromen.

1 Inleiding

In het voorjaar van 1999 benaderde het projectteam van het pVRO-project 'Versnelling en Uniformering van Civiele Procedures' het WODC met het verzoek inzicht te verschaffen in de extra werklast die bij rechtbanken zou gaan ontstaan ten gevolge van verschillende initiatieven tot versnelling van de civiele procedure.

In het projectplan van het genoemde pVRO-project wordt gestreefd naar invoering van een landelijk rolreglement en een gemiddelde doorlooptijd van één jaar in civiele handelszaken. Een belangrijk deel van die versnelling moet worden bereikt door het aanscherpen en handhaven van de termijnen voor verschillende proceshandelingen in de procedure.

In het projectplan wordt onderkend dat dit zal leiden tot een 'prop' van zaken die in de periode na invoering van het landelijk reglement extra moet worden afgedaan. Het projectplan voorziet ook in de oprichting van een 'vliegende brigade', die rechtbanken gaat helpen de werkvoorraden terug te brengen.

Probleemstelling

De centrale vraag in het onderzoek luidt: 'Hoe groot is de extra werklast waarmee de handelssectoren van de arrondissementsrechtbanken zullen worden geconfronteerd ten gevolge van de geplande doorlooptijdverkortende maatregelen?'

Die 'werklast' wordt in ons onderzoek uitgedrukt in aantallen af te doen zaken en als percentage van de normale jaarlijkse instroom.

Naast pVRO-projectplan ligt er ook een ontwerp Herziening Burgerlijk Procesrecht. Een aantal van de wijzigingen die deel uitmaken van dat ontwerp zijn eveneens gericht op procedurele versnelling. Met name van een beperking in het gebruik van re- en dupliek, ten gunste van de comparitie na antwoord, wordt een forse impact verwacht.

Over het probleem rond doorlooptijden in handelszaken publiceerde het WODC in 1998 het rapport 'Een kwestie van tijd'. In dat rapport werd onder meer gewezen op het feit dat bestaande achterstanden bij rechtbanken met een normale bezetting niet vielen weg te werken en dat deze achterstanden de pogingen om doorlooptijden te verkorten frustrerden. Verschillen in de grootte van de voorraad leiden (mede) tot verschillen in doorlooptijden. In het licht van de probleemstelling is dan ook van belang rekening te houden met verschillen in de uitgangssituaties van de rechtbanken.

Vier vragen zijn richtinggevend geweest bij het doen van de gevraagde prognose:

- 1 Hoeveel zaken dienen door de arrondissementsrechtbanken extra te worden afgedaan om tot een gemiddelde doorlooptijd van 1 jaar in contradictoire handelszaken te komen?
- 2 Wat is de impact van termijnverkortening en de beperking van re- en dupliek in termen van 'extra werklast' bij de rechtbanken?

- 3 Hoe lang na invoering van de bij punt 2 genoemde maatregelen zal het werklasteffect zich bij de rechtbanken aandienen?
- 4 Welk effect zullen de maatregelen hebben op de werklast van de gerechtshoven (in verband met extra appèlzaken)?

Ter beantwoording van de eerste vraag is een achtergrondstudie verricht naar de voorraden civiele handelszaken bij de rechtbanken. Tevens is een achtergrondstudie verricht naar de effecten van de competentiegrensverschuiving (per 1-1-1999) op de instroom en het verstekpercentage. Beide achtergrondstudies zijn als bijlagen bij dit rapport opgenomen. De eerste onderzoeksvraag wordt beantwoord in hoofdstuk 2. We hanteerden daarbij een 'black box' benadering; zonder ons te bekommeren om de vraag 'hoe' versnelling zou worden gerealiseerd is berekend hoeveel extra werklast zou ontstaan om van de huidige situatie tot de gewenste eindsituatie te komen. De tweede en derde onderzoeksvraag worden beantwoord in hoofdstuk 3. Daar wordt wel expliciet naar het 'hoe' gekeken: er wordt een prognose gedaan van het effect van twee specifieke maatregelen ter versnelling.

Om deze prognoses te kunnen doen is een achtergrondstudie verricht naar de huidige termijnen van schriftelijke conclusies. Die studie werd verricht aan de hand van rolkaarten van in 1996 afgedane zaken.

In hoofdstuk 4 wordt op basis van de extra door rechtbanken af te doen zaken berekend met welke toename in appèlzaken de gerechtshoven zullen worden geconfronteerd.

Het doen van voorspellingen is een hachelijke zaak. Op het feitelijk verloop van de geplande veranderingen zijn tal van factoren van invloed; niet in de laatste plaats zijn operationele keuzes ten aanzien van de implementatie van maatregelen van belang. We hebben nogal wat aannames moeten hanteren die niet empirisch onderbouwd zijn, maar eerder het karakter hebben van een 'best guess'. Voorts hebben we ons tot enkele grote lijnen moeten beperken en tal van – ongetwijfeld ook relevante – details terzijde gelegd. In veel gevallen zijn de berekeningen zeer technisch van karakter en wordt pas bij de vertaling in voorspellingen de complexe en weerbarstige praktijk meegewogen.

Het onderzoeksresultaat heeft dan ook niet het karakter van een harde of eendimensionale voorspelling. Eerder is sprake van het ontwikkelen van enkele rekenmodellen die het maken van beredeneerde implementatiekeuzes vergemakkelijken. Dat is ook een wens van de opdrachtgever geweest. Het onderzoek heeft het karakter gehad van een 'actie-onderzoek'; in september en oktober 1999 is tussentijds aan de opdrachtgever gerapporteerd. Die tussentijdse resultaten zijn van invloed geweest op de in de versnellingsoperatie te hanteren werkwijze.

De omvang van de 'extra werklast' is zodanig dat het pVRO-projectteam heeft besloten de invoering van het landelijk rolreglement te faseren. Het uiteindelijke plan gaat uit van het gaandeweg aanscherpen van termijnen; dat maakt het mogelijk om overal tegelijk te starten. De vliegende brigade zal zich primair bezighouden met – door het concipiëren van vonnissen – het verkorten van de wachttijd voor vonnissen. Het terugbrengen van wachttijden bij de

rechtbank moet als randvoorwaarde worden beschouwd om ook partijen aan te zetten tot sneller procederen.

De opbouw van de rapportage

Ten aanzien van de rapportage is gekozen voor een compact hoofdrapport; de achtergrondstudies zijn als bijlage gevoegd.

In hoofdstuk 2 wordt het totale werklasteffect berekend. Per rechtbank is een norm voor de toekomstige voorraad onderhanden werk berekend en het aantal zaken dat – boven de normale instroom – moet worden afgedaan om de normvoorraad te bereiken. Hierbij is rekening gehouden met de verschuiving van de competentiegrens.

In hoofdstuk 3 komen de effecten van termijnverkorting en de beperking van re- en dupliek aan de orde. Hierbij wordt, op basis van de achtergrondstudie naar contradictoire afdoeningen uit 1996 (bij 4 grotere rechtbanken), vastgesteld welk effect de beide maatregelen zullen sorteren, en op welk moment deze effecten zich zullen aandienen.

De optelsom van effecten van specifieke maatregelen (hoofdstuk 3) leidt niet tot het resultaat van de black box benadering (hoofdstuk 2). Dat komt in de eerste plaats omdat lang niet alle geplande maatregelen in hoofdstuk 3 zijn doorgerekend. Maar tevens geldt dat de gestelde norm (contradictoire zaken in gemiddeld 1 jaar) tamelijk los staat van de verschillende geplande maatregelen.

In het vierde hoofdstuk wordt vastgesteld tot hoeveel extra appèlzaken de versnellingsoperatie leidt; dit met oog op de werklust van gerechtshoven.

In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste resultaten samengevat en de conclusies geëxpliciteerd.

Als bijlagen zijn de achtergrondstudies naar het (instroom)effect van de competentiegrensverschuiving en de studie naar contradictoire afdoeningen uit 1996 opgenomen. Ook zijn rapportages bijgevoegd met betrekking tot een aantal voorraadgegevens van rechtbanken.

Leeswijzer

We realiseren ons terdege dat deze rapportage geen makkelijk leesbare kost is. Hoofdstuk 2 en 3 bestaan uit complexe berekeningen. Wie ze echt wil begrijpen zal eerst de achtergrondstudies in de bijlagen 1, 2 en 4 moeten lezen. Die achtergrondstudies laten zich als zelfstandige rapportages lezen.

Dank

Aan het onderzoek is medewerking verleend door de civiele sectoren van alle rechtbanken. Albert Klijn voorzag diverse versies van de rapportages van zijn commentaar. Ros Floor van de Directie Rechtspleging voorzag ons verschillende malen van relevant cijfermateriaal.

2 Het totale werklasteffect

Als streven geldt dat rechtbanken contradictoire zaken gemiddeld binnen een jaar afdoen. Dat wordt bereikt door (onder meer) termijnen te verkorten en het gebruik van re- en dupliek te verminderen, ten gunste van de comparitie na antwoord. Voorwaarde daarbij is evenwel dat de rechtbanken zelf in staat zijn om zaken waarin de rechter aan zet is, vlot in behandeling te nemen. Uit een eerder WODC-onderzoek bleek dat een grote werkvoorraad daarbij een belangrijke sta-in-de-weg is; de wachttijd voordat een vonnis wordt geschreven kan vele maanden beslaan. Uit onze peiling in het voorjaar van 1999 (opgenomen in bijlage 3) blijkt dat op dat moment slechts 1 van de 19 rechtbanken in staat was gemiddeld binnen zes weken vonnis te wijzen. Uit dezelfde peiling bleek dat de totale voorraad onderhanden werk¹ in enkele gevallen een omvang heeft van meer dan twee maal de jaarlijkse instroom.

In dit hoofdstuk wordt berekend hoeveel zaken in totaal moeten worden afgedaan om tot doorlooptijden van gemiddeld 1 jaar in contradictoire zaken te komen. Het afbouwen van de voorraad onderhanden werk beschouwen we als voorwaarde en middel om tot korte doorlooptijden te komen. Voorraden en doorlooptijden zijn de keerzijden van dezelfde medaille.

Bij de berekening nemen we aan dat de normale personele capaciteit een omvang heeft waarmee jaarlijks precies evenveel zaken kunnen worden afgedaan als er jaarlijks instromen. In die situatie is er een eenvoudig verband tussen de voorraad onderhanden werk en de gemiddelde doorlooptijd: indien de voorraad onderhanden werk gelijk is aan de jaarlijkse instroom, zal de gemiddelde doorlooptijd ook een jaar zijn; heeft de voorraad een omvang van tweemaal de jaarlijkse instroom, dan zal de gemiddelde doorlooptijd twee jaar zijn.

Omdat de gestelde norm betrekking heeft op slechts de contradictoire zaken, dienen we echter van twee verschillende stromen uit te gaan: verstekzaken (om praktische redenen pakken we daar ook de ingetrokken zaken bij) en contradictoire zaken. Verstekzaken vormen met oog op doorlooptijden over het algemeen geen probleem: in de jaren 1994 t/m 1996 werden ze gemiddeld in drie maanden afgedaan. We nemen aan dat hierin geen verandering hoeft te komen en ook niet zal komen.

¹ Daarmee wordt bedoeld het totale aantal zaken dat op de rol(len) van de rechtbank is ingeschreven (en nog niet is afgedaan). In ons onderzoek gaat het daarbij om dagvaardingszaken in de handelssector. De term 'werkvoorraad' wordt door sommige rechtbanken voor een specifiek deel van de voorraad gebruikt, bijvoorbeeld voor die zaken die wachten op het wijzen van vonnis. Waar in dit rapport – althans zonder nader specificatie – over voorraad wordt gesproken gaat het om het onderhanden werk; de zaken kunnen zich in elk stadium van de procedure tussen de eerste rolzitting en de afdoening per eindvonnis of royement bevinden; er vallen ook zaken onder waarin de partijen aan zet zijn en zaken waarin al jaren niets meer is gebeurd.

Voorts dient rekening te worden gehouden met een discontinuïteit in de instroom van zaken ten gevolge van de wijziging van de competentiegrens per 1 januari 1999. Deze leidt, in vergelijking met voorgaande jaren, tot een afname van de instroom met 20% en tot een afname van het percentage verstekzaken met 10%-punt (in 1994 t/m 1996 was 45% verstekzaak of ingetrokken, nu is dat 35%). De studie naar de effecten van competentiegrensverschuiving is opgenomen als bijlage 1.

Op basis van deze gegevens kunnen we een norm voor de voorraad onderhanden werk bepalen. We stellen ons voor dat de gewenste eindsituatie (verstekken in 3 maanden afgedaan, contradictoire zaken in 12 maanden) is bereikt. De voorraad zal – bij een gemiddelde doorlooptijd voor verstekzaken van drie maanden – op ieder moment een aantal zaken dat als verstek wordt afgedaan bevatten gelijk aan 3 maanden instroom verstekzaken (= 3 x 35% van de totale maandelijkse instroom). Voorts zal de voorraad – bij een gemiddelde doorlooptijd van 12 maanden voor contradictoire zaken – op ieder moment een aantal zaken dat contradictoir wordt afgedaan bevatten gelijk aan 12 maanden instroom contradictoir (=12 x 65% van totale maandelijkse instroom). In absolute getallen uitgedrukt zou de voorraad onderhanden werk bij een maandelijkse instroom van 100 zaken dus (35 x 3 + 65 x 12 =) 885 zaken moeten bedragen. Omdat we cijfers per rechtbank willen berekenen – en elke rechtbank een eigen instroomcijfer heeft – gebruiken we een algemene formule die op de jaarlijkse instroom kan worden toegepast. Daartoe moeten de bovengenoemde produkten door 12 worden gedeeld. De voorraad dient gelijk te zijn aan:

$$\frac{0,35 \times 3}{12} + \frac{0,65 \times 12}{12} = 0,7375 \text{ maal de totale jaarlijkse instroom}$$

In tabel 1 is per rechtbank de normvoorraad weergegeven en hoeveel zaken dienen te worden weggewerkt om de normsituatie te bereiken.

De prognose voor de instroom in de 2^e kolom is gemaakt op basis van een vergelijking tussen de instroom in het eerste halfjaar van 1999 met het eerste halfjaar van 1998; daarbij is de aanname gedaan dat het percentage waarmee de instroom in het eerste halfjaar afnam, ook het percentage afname in de tweede helft van het jaar zal zijn. In bijlage 1 wordt de prognose toegelicht. In de kolommen 3 t/m 5 is per rechtbank de normvoorraad, de voorraad onderhanden werk (begin 1999) en het verschil tussen norm en huidige situatie weergegeven. In de laatste kolom is de verhouding tussen de instroom en de af te bouwen voorraad weergegeven. Dit getal geeft een indicatie voor de relatieve grootte van het afbouwprobleem; zo is de af te bouwen voorraad in Arnhem (1.163 zaken) gelijk aan 0,6 maal de jaarlijkse instroom, terwijl het bij een gelijke voorraad in Middelburg (1.153 zaken) om liefst 1,8 maal de jaarlijkse instroom gaat. Omdat de capaciteit van rechtbanken in principe is toegesneden op het verwerken van de instroom van 1 jaar, kan het getal ook in termen van capaciteit worden vertaald. Zo zou bij de

Groningse rechtbank een verdubbeling van de capaciteit gedurende een halfjaar in staat moeten zijn alle 'overtollige' voorraad weg te werken.²

Tabel 1: Af te bouwen voorraad bij contradictoire doorlooptijd van 12 maanden

	prognose voor de instroom in 1999	normvoorraad bij een contradictoire doorlooptijd van 1 jaar	voorraad onderhanden werk begin 1999	af te bouwen voorraad	verhouding af te bouwen voorraad t.o.v. instroom
Alkmaar	1.044,7	770,5	2.103	1.332,5	1,28
Almelo	949,0	699,9	951	251,1	0,26
Amsterdam	3.294,1	2.429,4	8.066	5.636,6	1,71
Arnhem	1.900,0	1.401,3	2.564	1.162,7	0,61
Assen	735,3	542,3	866	323,7	0,44
Breda	2.023,5	1.492,3	2.057	564,7	0,28
Den Bosch	2.274,5	1.677,4	3.690	2.012,6	0,88
Den Haag	3.721,6	2.744,7	5.845	3.100,3	0,83
Dordrecht	955,3	704,5	1.389	684,5	0,72
Groningen	831,4	613,2	1.035	421,8	0,51
Haarlem	1.754,9	1.294,2	2.588	1.293,8	0,74
Leeuwarden	996,1	734,6	1.532	797,4	0,80
Maastricht	1.254,1	924,9	2.365	1.440,1	1,15
Middelburg	651,8	480,7	1.634	1.153,3	1,77
Roermond	1.015,7	749,1	875	125,9	0,12
Rotterdam	3.286,3	2.423,6	6.700	4.276,4	1,30
Utrecht	2.415,7	1.781,6	3.438	1.656,4	0,69
Zutphen	1.178,8	869,4	1.333	463,6	0,39
Zwolle	1.185,9	874,6	995	120,4	0,10
totaal	31.468,7	23.208,2	50.026	26.817,8	0,85

Uit de tabel blijkt dat om de gewenste situatie te bereiken een aantal zaken (extra) dient te worden afgedaan dat gelijk is aan 85% van de normale jaarlijkse (landelijke) productie.

Daarbij dient te worden aangetekend dat de samenstelling van de extra af te doen zaken afwijkt van de normale jaarlijkse uitstroom. Zoals in bijlage 2 wordt toegelicht zijn de extra af te doen zaken hoofdzakelijk contradictoir, terwijl de normale uitstroom voor 35% uit verstekzaken bestaat. Dat zou betekenen dat aan de 'extra' zaken gemiddeld meer werk moet worden verricht. Anderzijds vermoeden we dat – zeker waar de voorraad veel oude zaken bevat – zich onder de 'extra' af te doen zaken ook zaken zullen bevinden waarvoor de partijen hun belangstelling hebben verloren en met relatief weinig werk kunnen worden afgedaan. Op dit punt weten we onvoldoende om aantallen of percentages te kunnen noemen. In bijlage 2 zijn wel enige impressies opgenomen van de ervaringen van rechtbanken met het afdoen van oude zaken; bij sommige rechtbanken leidde dit tot grote aantallen ambtshalve royementen.

² Althans, puur cijfermatig geredeneerd. Bij het feitelijk uitvoeren van een dergelijke operatie zou de extra capaciteit vermoedelijk over een langere periode gespreid moeten worden ingezet. Lang niet alle zaken in de voorraad onderhanden werk liggen klaar om te worden afgedaan, maar vragen eerst actie van partijen.

In bijlage 3 zijn ter informatie ook varianten op tabel 1 opgenomen waarin normvoorraden zijn berekend op basis van 'soepeler' normen: 15, 18, 21 en 24 maanden (als doorlooptijd in contradictoire zaken).

3 Het effect van twee specifieke maatregelen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het effect van twee specifieke maatregelen die in het verschiet liggen. Het betreft het verminderd gebruik van re- en dupliek (opgenomen in het voorstel herziening burgerlijke rechtsvordering) en het hanteren van standaardtermijnen van 6 weken voor schriftelijke conclusies (onderdeel van het ontwerp landelijk rolreglement). Wij concentreren onze aandacht daarbij op twee vragen:

- 1 Welk effect hebben deze maatregelen op de directe werklast van rechtbanken? En
- 2 Op welke termijn (na invoering van de maatregel) treedt dit werklast-effect op?

Een voorbeeld

Waarom zouden de genoemde maatregelen effecten hebben voor de werklast van rechtbanken? We nemen de termijnverkortening als voorbeeld en beperken ons tot de termijn voor antwoord. Stel u voor dat in de oude situatie gemiddeld 18 weken zit tussen de eerste rolzitting in een zaak en het antwoord. Op enig moment, zeg in week 30, wordt een nieuw rolbeleid ingevoerd, waarbij nog slechts een vaste termijn van zes weken geldt. Men is succesvol, in die zin dat voortaan inderdaad in alle zaken na 6 weken een conclusie van antwoord is genomen. In week 36 zijn de antwoorden van de nieuwe zaken uit week 30 binnen, in week 37 die uit week 31. Het aantal zaken onder het nieuwe regime waarin wekelijks over het vervolg moet worden beslist is gelijk aan de wekelijkse instroom. Echter, in week 36 komen ook de zaken binnen in week 18 onder het oude regime werden gestart; ook hiervan is het aantal gelijk aan een week instroom. Kort en goed: in de periode van week 36 t/m week 48 krijgt de rechtbank een aantal zaken terug met antwoord dat twee keer zo groot is als het gebruikelijke aantal. Hetzelfde gebeurt later in de procedure, bij het houden van comparities of het fourneren voor vonnis. De verkorting van de termijn van antwoord van 18 naar 6 weken betekent dat de rechtbank voor 12 weken werk moet 'inhalen'.

Om inzicht te verkrijgen in de impact van de maatregelen diende zicht te worden verkregen op de oude situatie: hoeveel tijd is feitelijk gemoeid met een conclusie van antwoord? In hoeveel zaken worden conclusies van re- en dupliek genomen? Hiertoe is een studie verricht naar afdoeningen uit 1996 door 4 grotere rechtbanken. Om inzicht te verkrijgen in de variëteit zijn 2 snelle en 2 tragere rechtbanken geselecteerd. De resultaten, opgenomen als bijlage 2, beschouwen we als een redelijke indicatie voor het landelijk beeld. Volledig representatief zijn ze zeker niet; de steekproef is random noch gewogen en bevat geen kleinere rechtbanken. De gemiddelde doorlooptijd in de contradictoire zaken in de steekproef is met 675 dagen iets sneller dan die in de – veel grotere – steekproef die we voor ons rapport 'Een kwestie van tijd' gebruikten; daarin bedroeg het gemiddelde 701 dagen.

3.1 Termijnverkorting

Termijnen

Welke gevolgen heeft het verkorten van termijnen (tot gemiddeld 6 weken)? Laat ons eerst eens kijken wat onder die 'termijnen' moet worden verstaan. Er zijn een aantal – met elkaar samenhangende – betekenissen aan te geven. In meest algemene zin denkt men bij termijnen aan de tijdsduur die gegeven of genomen wordt om een bepaalde handeling te verrichten. In de civiele procesgang is veelal sprake van in rolreglementen vastgelegde termijnen. Zo kan bijvoorbeeld voor een conclusie van antwoord een termijn van 6 weken staan. In de meeste (oude) rolreglementen betekent een dergelijke termijn nog niet dat na 6 weken ook werkelijk een conclusie van antwoord moet zijn geschreven; er kan een tweede en derde termijn worden verleend en ook daarna kan nog uitstel worden gegeven.

Wij zullen 'termijn' in deze bijdrage opvatten als de werkelijke periode die voor een bepaalde handeling wordt genomen. We zijn nagegaan hoeveel tijd in 1996 gemiddeld gemoeid was met een aantal veel voorkomende stappen in de schriftelijke procedure. En we vatten de te bereiken toestand op als een waarin diezelfde stappen gemiddeld 6 weken duren. Overigens zal een succesvolle verkorting van de periode die voor een bepaalde handeling geldt tot maximaal 42 dagen leiden tot een gemiddelde dat onder de 42 dagen ligt (immers: er zijn geen zaken waarin het langer dan 42 dagen duurt; er zijn wel zaken waarin het korter dan 42 dagen duurt). Die situatie beschouwen we evenwel als utopisch: ook in de toekomst blijven er situaties bestaan waarin een verlenging geaccepteerd wordt. We vertalen daarom voor onze berekening de norm van 42 dagen niet als 'maximaal 42 dagen', maar 'gemiddeld 42 dagen'.

Niet alle mogelijke termijnen zijn onderzocht. We hebben ons beperkt tot de schriftelijke fase van de procedure en de termijnen voor antwoord, repliek en dupliek. Daarbij is aandacht geschonken aan een aantal variabelen, die mogelijk op wachttijd en geïnvesteerde tijd van invloed zijn. Zo is gekeken naar de invloed van een cna en de invloed van 'schaduwprocedures' (eis in reconventie, incidentele eis).

Afname van doorlooptijden

Gemiddeld hadden de contradictoire zaken in ons bestand een doorlooptijd van 675 dagen. Verkorting van de termijnen voor antwoord, repliek, dupliek en dupliek in reconventie leidt tot een gemiddelde verkorting van die doorlooptijd met 25%. In tabel 2 is de kern van die berekening samengevat: de gemiddelde verkorting van elk van de termijnen, en de mate waarin ze (in contradictoire zaken) voorkomen.

De termijnverkorting leidt er dus toe dat zaken sneller worden afgedaan. De hoeveelheid werk die per zaak moet worden verricht wijzigt niet. Het werk moet alleen eerder worden verricht dan voorheen het geval was. Zoals reeds met een voorbeeld in het begin van deze paragraaf werd geïllustreerd betekent dit een tijdelijke verhoging van de werklast.

Tabel 2:   Schriftelijke conclusies in contradictoire zaken

conclusie	oorspronkelijke duur (gemiddeld)	beoogde verkorting	percentage van contra- dictoire zaken waarin de conclusie voorkomt
antwoord	145 dagen	- 103 dagen	85
repliek	150 dagen	- 108 dagen	47
dupliek	98 dagen	- 56 dagen	41
dupliek in reconventie	97 dagen	- 55 dagen	10

Werklasteffect

Om de grootte van die extra werklast voor te rekenen stellen we ons eerst voor dat alle zaken precies even lang duren als de gemiddelde doorlooptijd. In eerder onderzoek rapporteerden we over de jaren 1994 t/m 1996 een gemiddelde zaaksduur van 700 dagen; bij een verkorting met 25% zou dat gemiddeld 525 dagen worden. Dat zou er in resulteren dat gedurende 175 dagen het dubbele van de gebruikelijke hoeveelheid contradictoire zaken uitstroomt.

Het netto-effect in werklast is dat er over een periode van 700 dagen 25% meer zaken moeten worden afgedaan dan in een dergelijke periode gebruikelijk is. Stel dat bij een rechtbank – in de oude situatie – 100 contradictoire zaken per maand instromen en er ook evenveel worden afgedaan. De instroom van 175 dagen (= bijna 6 maanden, 576 zaken) moet extra worden verwerkt. Dat is dus bijna de helft van het aantal zaken dat jaarlijks instroomt. Om precies te zijn: $(576 : 1.200 =) 48\%$.

Wanneer treedt effect op?

Een volgende vraag is wanneer dit werklastverhogende effect zich zal voordoen. Bij de berekening van de omvang van het effect namen we aan dat alle zaken precies even lang duren als de gemiddelde doorlooptijd. Feitelijk is het echter zo dat de doorlooptijden scheef zijn verdeeld (meer dan de helft van de zaken heeft een beneden-gemiddelde doorlooptijd). Voorts is duidelijk – we verwijzen opnieuw naar het voorbeeld in het begin van de paragraaf – dat het eerste effect zich al snel na de doorvoering van de kortere termijnen voordoet: zaken komen eerder terug na de conclusie van antwoord; de rechter moet ze dus ook zoveel eerder gaan beoordelen op geschiktheid voor comparitie (of meer in algemene zin: een beslissing nemen over de verder te zetten stappen). Bij een (oorspronkelijke) doorlooptijd van 700 dagen lijkt het een redelijke aanname dat het effect zich over zo'n 2 jaar zal spreiden. Heel veel meer valt – zonder gedetailleerde simulaties (waarin dit onderzoek niet voorziet) – niet te zeggen. Uitgaande van een gelijkelijke spreiding over twee jaar zouden maandelijks 24% meer contradictoire zaken moeten worden afgedaan.

Relatie met instroomcijfers

Om een en ander te kunnen relateren aan in- en uitstroomcijfers, dient de extra werklast niet als percentage van contradictoire zaken, maar als percentage van het totaal van zaken (inclusief verstekken en ingetrokken zaken) te worden uitgedrukt. We berekenden reeds dat het percentage verstekken en

ingetrokken zaken sinds de verschuiving van de competentiegrens 35 bedraagt. Bij een percentage contradictoire zaken van 65% bedraagt de extra werklast, uitgedrukt als percentage van de totale jaarlijkse instroom, ($0,48 \times 65\% =$) 31,2%. Gespreid over 2 jaar betekent dat dat maandelijks 15,6% meer zaken moeten worden afgedaan.

Verschillen tussen rechtbanken

Uit ons onderzoek weten we dat er tussen rechtbanken aanzienlijke verschillen bestaan in doorlooptijden. Met de wetenschap dat landelijk gezien gedurende 2 jaar 24% meer contradictoire zaken moeten worden afgedaan begin je niet zoveel als prognoses moeten worden gedaan voor een specifieke rechtbank (tenzij die rechtbank toevallig 'heel gemiddeld' is). Daarom maken we ook aparte berekeningen voor (relatief) snelle en trage rechtbanken. Bij een dergelijke vergelijking gaan behalve snelheidsverschillen ook verschillen in werkwijze een rol spelen; zo wordt bij snelle rechtbanken vaker een comparitie na antwoord gehouden, hetgeen er onder meer in resulteert dat het gemiddeld aantal schriftelijke conclusies in een zaak lager ligt (1,86 bij trage rechtbanken, 1,76 bij de snelle). In tabellen 3 en 4 zijn frequentie en gemiddelde tijdsduur van schriftelijke conclusies bij snelle en trage rechtbanken weergegeven.

Tabel 3: Schriftelijke conclusies bij snelle rechtbanken

conclusie	oorspronkelijke duur (gemiddeld)	beoogde verkorting	percentage van contradictoire zaken waarin de conclusie voorkomt
antwoord	115 dagen	- 73 dagen	86
repliek	130 dagen	- 88 dagen	46
dupliek	86 dagen	- 44 dagen	45
dupliek in reconventie	75 dagen	- 33 dagen	8

Tabel 4: Schriftelijke conclusies bij trage rechtbanken

conclusie	oorspronkelijke duur (gemiddeld)	beoogde verkorting	percentage van contradictoire zaken waarin de conclusie voorkomt
antwoord	182 dagen	- 140 dagen	83
repliek	174 dagen	- 132 dagen	49
dupliek	112 dagen	- 70 dagen	40
dupliek in reconventie	128 dagen	- 86 dagen	14

Bij snelle rechtbanken zou de beoogde termijnverkorting de gemiddelde doorlooptijd terugbrengen van 507 dagen tot 386 dagen; een afname van 24%. Bij trage rechtbanken zou de gemiddelde doorlooptijd worden teruggebracht van 880 dagen tot 659 dagen; een afname van 25%. We zien dus – en dat is opvallend – dat het percentage van de totale doorlooptijd dat zich laat verklaren door de veel voorkomende schriftelijke termijnen nauwelijks verschilt tussen snelle en trage rechtbanken.

Gaan we een en ander omrekenen in werklasteffecten, dan treden wel aanzienlijke verschillen op. De netto doorlooptijdverkorting bij snelle rechtbanken, met 120 dagen, leidt tot een 'prop' van 0,33 maal de jaarlijkse instroom van contradictoire zaken. Bij de trage rechtbanken is de netto doorlooptijdverkorting 221 dagen en bedraagt de 'prop' 0,61 maal de jaarlijkse instroom van contradictoire zaken. Uitgedrukt als percentage van de totale instroom (waarvan 35% verstek- en ingetrokken zaken) gaat het om respectievelijk 21% en 39% van de jaarlijkse instroom.

Ook kan een verschil worden voorspeld in de lengte van de periode waarover de effecten voelbaar zijn. Bij een oude gemiddelde doorlooptijd van 507 dagen (de snelle rechtbanken) zal het effect zo'n 18 maanden aanhouden; bij een oude gemiddelde doorlooptijd van 880 dagen (de trage rechtbanken) zo'n 30 maanden. De snelle rechtbanken zouden dan gedurende 18 maanden maandelijks 14% meer zaken moeten afdoen. De trage rechtbanken zouden gedurende 30 maanden maandelijks 16% meer zaken moeten afdoen.

3.2 Het verminderen van re- en dupliek

Een van manieren waarop in het ontwerp herziening WBR getracht wordt de procesgang te versnellen is het verminderen van het gebruik van re- en dupliek. In plaats daarvan zou na de conclusie van antwoord min of meer 'standaard' een comparitie na antwoord (cna) moeten volgen. Waar in het verleden na antwoord diende te worden gekeken of de zaak geschikt was voor een cna, zal de rechter in de toekomst kijken of (in plaats van een cna) wellicht een tweede schriftelijke ronde wenselijk is.

De mate waarin in het gebruik van re- en dupliek zal afnemen is moeilijk te voorspellen. We hebben onze aannames zoveel mogelijk gebaseerd op de achtergrondstudie naar verloop van civiele handelszaken (bijlage 4):

- 1 Er is geen reden om aan te nemen dat verandering zou optreden in het percentage contradictoire zaken dat geheel zonder cna, re- of dupliek wordt afgedaan. Dit percentage bedraagt 40%;
- 2 Er wordt een toename in het gebruik van de cna beoogd. In de berekening gaan we er – enigszins arbitrair – van uit dat in de resterende zaken in twee derde van de gevallen een cna plaatsvindt; in een derde van de gevallen volgt geen cna, maar een tweede schriftelijke ronde;
- 3 In zaken met een cna volgt in een derde van de gevallen alsnog een tweede schriftelijke ronde³.

Om voorspellingen te doen over doorlooptijd- en werklasteffecten werd de oude situatie vergeleken met de – denkbeeldige – nieuwe situatie.

³ Dat is conform de situatie in 1996. Het is zo dat het ontwerp voor het procesrecht een wat restrictievere formulering kent ten aanzien van het gebruik van repliek na cna. Maar daar tegenover staat dat het gebruik van cna minder selectief wordt. We verwachten dus gemiddeld complexere zaken – waarin in vergelijking met de zaken uit 1996 meer behoefte aan een tweede schriftelijke ronde zal bestaan.

De oude situatie

De oude situatie is in kaart gebracht met een steekproef van zaken afgedaan in 1996 bij 4 grotere rechtbanken (zie bijlage 4). Om de vergelijking met de nieuwe situatie te vergemakkelijken, hebben we de steekproefaantallen omgerekend naar 1.000 zaken. In schema 1 is zaaksverloop weergegeven. Het schema toont louter contradictoire zaken; geen verstekzaken of ingetrokken zaken. In de oude situatie werd in 47% van de contradictoire zaken een conclusie van repliek genomen; in 38% een conclusie van dupliek.

De nieuwe situatie

Ter vergelijking in schema 2 de situatie op basis van de in het begin van deze paragraaf geëxpliciteerde aannames. De doorlooptijden voor de verschillende stromende zijn gelijk gehouden aan die in schema 1; alleen de aantallen zaken die volgens de verschillende lijnen uitstromen zijn veranderd. Op die wijze kan het effect van de nieuwe routing (als gevolg van de maatregel meer cna te gebruiken en minder re- en dupliek) worden geïsoleerd.

Uit het schema blijkt dat het gebruik van re- en dupliek afneemt tot respectievelijk 33% en 27% van de contradictoire zaken. De cna wordt in 40% van de contradictoire zaken gebruikt (ruim tweemaal zoveel als in het verleden).

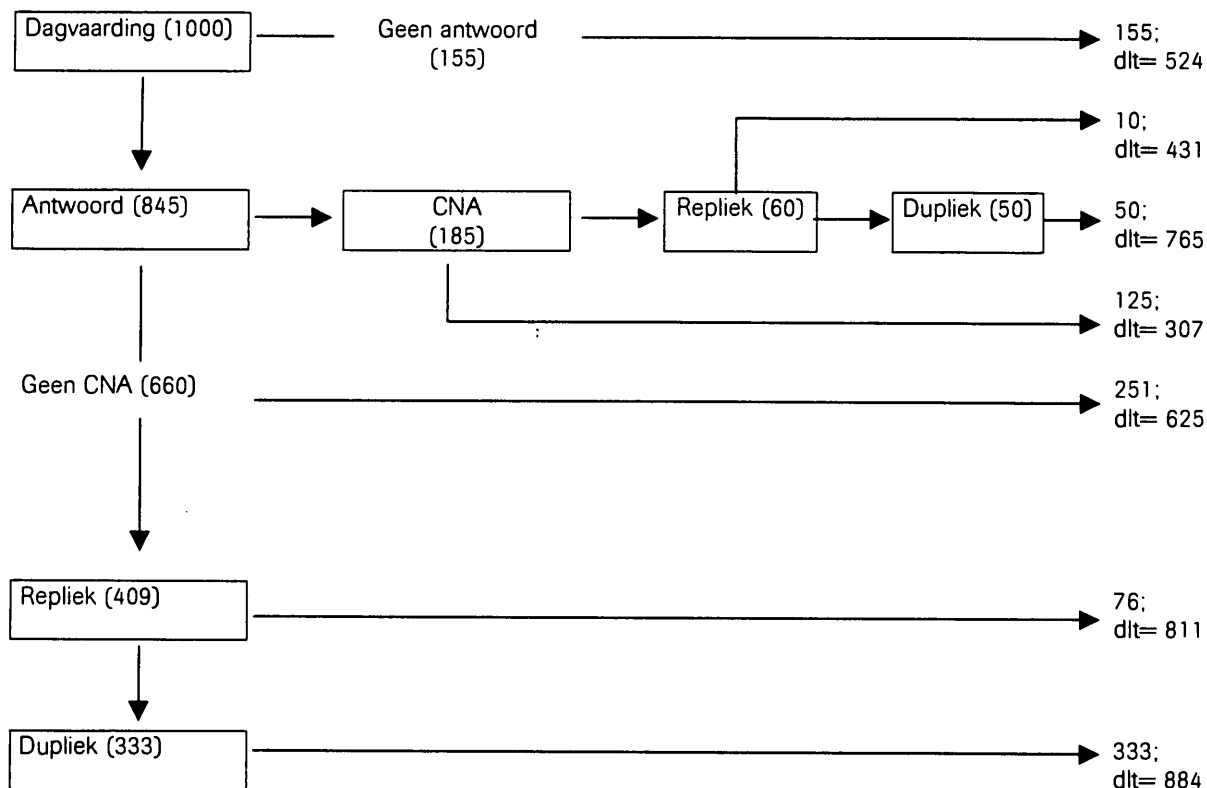
Het effect van vermindering van schriftelijke conclusies

De daling van gebruik re- en dupliek kan direct worden omgerekend naar daling in doorlooptijd. Ten opzichte van de oude situatie neemt het gebruik van repliek 14% af, het gebruik van dupliek met 11%; dat betekent een daling van de gemiddelde doorlooptijd met 5%. Zou de maatregel worden ingevoerd nadat eerst de termijnen zijn teruggebracht tot gemiddeld 42 dagen (zie vorige paragraaf) dan blijft slechts een zeer gering effect over: een daling van 1,5%.

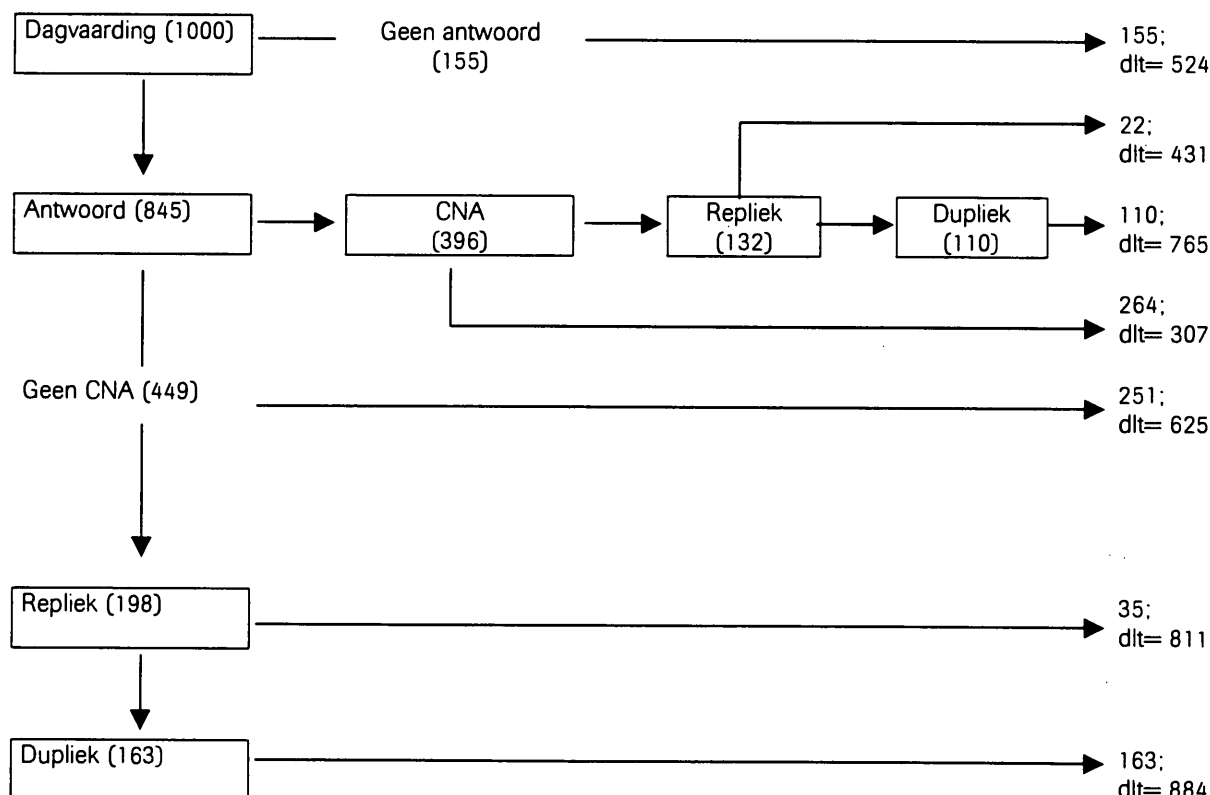
Het effect van een andere wijze van procederen

De maatregel in het ontwerp herziening WBR behelst meer dan alleen het elimineren van schriftelijke termijnen door het toepassen van cna. De cna staat ook voor een andere wijze van procederen en, zoals uit de gepresenteerde schema's kan worden afgelezen, voor kortere doorlooptijden. Om dat effect te berekenen berekenden we het netto doorlooptijdeffect dat ontstaat doordat zaken anders dan voorheen worden behandeld: minder zaken via de lijn van antwoord – repliek – dupliek (gem dlt = 884 dagen) en meer via de lijn van antwoord – cna (gem dlt = 307 dagen). Op basis van een dergelijke berekening nemen de doorlooptijden met 13% af. Concreet: in schema 1 bedraagt de gemiddelde doorlooptijd 675 dagen, in schema 2 585 dagen. Opgemerkt zij dat we in deze berekening meer meewegen dan – zoals oorspronkelijk geformuleerd – puur de tijdwinst door verminderd gebruik van re- en dupliek. Deze berekening verdisconteert ook het positieve effect van de cna.

Schema 1: Uitstroom en doorlooptijd van afgedane contradictoire bodemzaken, omgerekend naar 1.000 zaken (steekproef, oude situatie)

Schema 2: Uitstroom en doorlooptijd van afgedane contradictoire bodemzaken, omgerekend naar 1.000 zaken, prognose na wetswijziging

Werklasteffect

Analoog met de berekeningswijze in de vorige paragraaf kunnen we ook hier het werklasteffect berekenen. Gemiddeld neemt de doorlooptijd in contradictoire zaken af van 675 dagen tot 585 dagen. Dat resulteert in een 'prop' ter grootte van 24% van de jaarlijkse instroom contradictoire zaken. Of gerelateerd aan de totale instroom (inclusief verstekken) een extra werklust ter grootte van 16% van de instroom. Bij gelijkelijke spreiding van het effect over 2 jaar zouden maandelijks 8% meer zaken moeten worden afgedaan. Daarbij zij opgemerkt dat de maatregel niet van invloed is op de eerste schriftelijke fase van de procedure; het zal enkele maanden duren voor het werklasteffect volledig voelbaar wordt.

Snelle en trage rechtbanken

Ook hier hebben we aparte berekeningen gemaakt voor snelle en trage rechtbanken. Voor de trage rechtbanken is het effect – in absolute en in relatieve zin – het grootst (van gemiddeld 879 dagen naar 766 dagen; -13%). Maar ook bij snelle rechtbanken is sprake van een fors effect (van gemiddeld 507 dagen naar 453 dagen; -11%). Bij die berekening zijn we uitgegaan van de doorlooptijd cijfers die de betreffende rechtbanken in het verleden voor de verschillende afdoeningsvarianten lieten zien. Dat is enigszins verhullend. Bij de trage rechtbanken werd de cna niet veel gebruikt en waren ook de daarmee behaalde resultaten minder indrukwekkend dan bij de snelle rechtbanken. Natuurlijk is een veronderstelling achter de voorstellen in het ontwerp Herziening Burgerlijke Rechtsvordering dat ook de trage rechtbanken deze afdoeningsvariant in de vingers zullen krijgen; in onze berekening kan dat niet tot uitdrukking komen omdat we ons op historische (doorlooptijd)cijfers baseren.

Het werklasteffect pakt bij de trage rechtbanken groter uit dan bij de snelle; dat is gevolg van het feit dat meer doorlooptijdverkorting in absolute zin wordt gerealiseerd. Vierenvijftig dagen verkorting bij snelle rechtbanken betekent een aantal extra contradictoire afdoeningen gelijk aan 0,15 maal het jaartotaal (contradictoir). Gerelateerd aan de totale instroom (inclusief verstekken) is dat 10% van de jaarlijkse instroom. De 113 dagen verkorting bij trage rechtbanken resulteert in een extra werklust gelijk aan 0,31 maal het jaartotaal aan contradictoire zaken of 20% van de totale jaarlijkse instroom.

3.3 Enkele kanttekeningen

Bij de effecten van termijnverkorting richtten we ons op de veel voorkomende schriftelijke stappen: antwoord, repliek, dupliek. Daarmee is niet het hele verhaal verteld. Ook andere handelingen zijn aan termijnen gebonden; een belangrijk deel daarvan zijn handelingen waarbij de rechter aan zet is. Dit betekent dat het feitelijk effect van termijnkortingen groter zal zijn dan het in paragraaf 3.1 berekende. Ook kan de berekening in die zin misleidend zijn, dat er de suggestie in kan worden gelezen dat een belangrijk doorlooptijdverkortend effect zou kunnen worden verkregen door uitsluitend handelingen waarin partijen aan zet zijn aan strikte termijnen te binden. Niets is minder waar. Algemeen kan uit de resultaten van het huidige en eerder onderzoek worden afgeleid dat sprake is van wisselwerking; om partijen tot meer

snelheid te bewegen dient ook de rechtbank vlot te handelen; niemand – rechters noch partijen – ziet er brood in termijnen voor conclusies aan te scherpen als het effect slechts is dat zaken nog langer bij de rechtbank moeten wachten.

Al met al betekent dit dat het effect van een succesvolle termijnverkortung groter zal zijn dan uit de berekening in paragraaf 3.1 blijkt; zowel in termen van doorlooptijdverkortung als in termen van werklast.

Voor wat betreft de berekening van het effect van afname van re- en dupliek geldt een soortgelijke kanttekening. Ook hier is – alles meegewogen – een groter effect te verwachten dan uit de berekening naar voren komt. Kern is in dit geval dat de tweede schriftelijke ronde plaatsmaakt voor een werkelijk andere manier van procederen; een berekening waarin uitsluitend het effect op schriftelijke termijnen wordt meegenomen is niet afdoende. In paragraaf 3.2 kwamen we reeds in enige mate tegemoet aan dit bezwaar, door een tweede berekening te presenteren waarin het effect van de cna – op basis van 'prestaties' in het verleden – verdisconteerden. In de afzonderlijke berekening voor trage rechtbanken komt het gehoopte effect – doordat we prestaties uit het verleden als referentiekader gebruikten – niet tot uitdrukking. Indien die rechtbanken cna's zouden houden op de wijze waarop snellere rechtbanken dat doen, zou ook het effect – op doorlooptijden en op extra werklast – veel groter zijn. En opnieuw geldt de kanttekening positieve effecten teniet worden gedaan wanneer de zaken – ten gevolge van grote voorraden – eindeloos op behandeling liggen te wachten. Voorts weten we uit eerder onderzoek dat problemen kunnen ontstaan door schaarste aan comparitierechters en zaalcapaciteit.

Onze berekening van werklasteffecten hebben we gebaseerd op de te verwachten (gemiddelde) doorlooptijdverkortung; impliciet is dan de aanname dat het werk eerder moet worden verricht dan voorheen het geval was, maar dat van een intrinsieke verandering in het werk geen sprake is. Voor de berekening van de effecten van termijnverkortung lijkt dat een redelijke aanname; al zou men er op kunnen wijzen dat gedurende de implementatie ook extra tijd zal moeten worden gestoken in tijdsbewaking en communicatie met partijen. Voor wat betreft het verminderen van re- en dupliek – ten gunste van de cna – is de aanname meer bedenkelijk; hier is wel degelijk sprake van een intrinsieke verandering in het werk. In eerder onderzoek concludeerden we dat behandeling met cna leidt tot een geringere tijdsinvestering per zaak; dat zal het effect van extra werklast weer ten dele teniet doen. We beschikken niet over voldoende gegevens om dit effect te kunnen kwantificeren.

Al met al menen wij dat onze berekeningen aan de conservatieve kant blijven. Vooral voor de termijnverkortung zouden de effecten – indien die verkortung voor veel handelingen in de procedure wordt doorgevoerd – forser kunnen uitpakken.

Voor wat betreft de termijn waarop de effecten voelbaar zijn, zijn de berekeningen vermoedelijk aan de optimistische kant. Verandering in het procesgedrag, van partijen en van rechters, zal niet van de ene dag op de andere worden gerealiseerd. Over het algemeen is bij dergelijke veranderingen sprake van incrementele processen: stapje voor stapje. Gezien de reeds bestaande achterstanden bij rechtbanken valt ook in dit geval niets anders te verwachten. En puur vanuit het gegeven dat partijen in sommige gevallen

een groot belang hebben bij traagheid in de procedure, lijkt het aannemelijk dat bij het aanscherpen van aspecten van de procedure ook nieuwe verdragingsmogelijkheden zullen worden beproefd. Er zijn ten aanzien van het tempo waarin de beoogde zal worden bereikt te veel onzekere factoren om een precieze voorspelling te kunnen doen; het bereiken van het einddoel betekent onder meer dat een afdoende oplossing is geboden voor de huidige capacitaire tekorten. Die valt in onze ogen zelfs niet op termijn van enkele jaren te verwachten. Van een vliegende brigade mag beslist een positieve bijdrage worden verwacht, maar het afdoen van een hoeveelheid zaken die in buurt komt van de jaarlijkse productie van alle rechtbanken is niet aan de orde.

4 De extra appèlzaken

Het afdoen van 'extra' handelszaken door rechtbanken, in het kader van versnelling, zal ook van invloed zijn op de werklast bij gerechtshoven. Om daarover voorspellingen te kunnen doen is eerst gekeken naar de historische appèlpercentages en de te verwachten effecten van de competentiegrensverschuiving (1999). Vervolgens wordt de extra werklast ten gevolge van versnelling berekend.

Historisch appèlpercentage

In de jaren 1996 t/m 1998 werden bij de nederlandse rechtbanken gemiddeld 37.832 handelszaken aangebracht. In dezelfde periode werd gemiddeld in 5.079 handelszaken appèl aangetekend bij de gerechtshoven. Het appèlpercentage bedraagt, wanneer de totale instroom als referentie wordt genomen 13,4%. Laten we verstek en ingetrokken zaken buiten beschouwing, dan bedraagt het appèlpercentage 24,4%.

Competentiegrensverschuiving

In bijlage 1 worden het effect van de competentiegrensverschuiving op de rechtbanken berekend. Per 1 januari 1999 worden 20% minder handelszaken bij de rechtbanken aangebracht. Bij de resterende zaken verschuift het percentage contradictoire zaken van 55 naar 65%. Samen resulteert dat in een afname van contradictoire zaken met 5,5%. De instroom van appèlzaken bij de gerechtshoven zal dus in principe deze afname ondergaan. In absolute aantallen worden dat $(5.079 \times 0,945 =)$ 4.800 zaken. Omdat er enig 'vertragingseffect' is (appèllen uit januari 1999 betreffen nog zaken uit 1998) wordt de afname op zijn vroegst in het jaar 2000 volledig zichtbaar.

Extra werklast

In hoofdstuk twee werd het totaal aantal 'extra' af te doen zaken becijferd op 26.817, ofwel 85% van de jaarlijkse instroom. Het betreft overwegend contradictoire zaken (zie toelichting in bijlage 2). Voor de gerechtshoven zou dat een instroom van $(26.817 \times 0,244 =)$ 6.543 extra appèlzaken betekenen. Dat is 136% 'extra', ten opzichte van de instroom na de verschuiving van de competentiegrens. Naarmate de versnellingsoperatie bij de rechtbanken meer succesvol verloopt zal het aantal extra zaken dichter bij het berekende komen; het aantal van 6.543 kan als bovengrens worden beschouwd. Voor het moment waarop de extra zaken zich aandienen is de fasering in de versnellingsoperatie van belang. Een totaalbeeld valt niet te geven; daarvoor zou bekend moeten zijn wanneer de vernieuwing van het procesrecht wordt geëffectueerd en wanneer bij de verschillende rechtbanken het landelijk rolreglement wordt geïmplementeerd. Uitgaande van wat wij denken dat 'haalbaar' is (in termen van extra afdoeningen door rechtbanken) verwachten we dat het aantal extra af te doen appèlzaken op jaarbasis onder de 20% zal blijven.

Voor twee maatregelen maakten we afzonderlijke berekeningen: het verkorten van termijnen en het beperken van re- en dupliek. Als gevolg van de eerste maatregel voorspelden we een extra werklast ter grootte van 48% van het jaarlijkse aantal contradictoire zaken; gedurende 2 jaar zouden jaarlijks 24% meer zaken moeten worden afgedaan. Dat betekent dat ook het aantal appèlzaken met die percentages zou stijgen. Het totale effect bedraagt dan $(31.469 \times 0,65 \times 0,244 \times 0,48 =) 2.396$ appèlzaken; dat is 50% van het jaarlijkse aantal zaken. Het beperken van re- en dupliek leidt tot een aantal extra appèlzaken gelijk aan $(31.469 \times 0,65 \times 0,244 \times 0,24 =) 1.198$, ofwel 25% van het jaarlijks aantal zaken. Beide werklasteffecten zullen zich over een aantal jaren spreiden.

In paragraaf 3.3 plaatsten we enkele kanttekeningen bij de prognoses voor de afzonderlijke maatregelen; voor wat betreft het totaaleffect zijn ze aan de conservatieve kant, maar voor wat betreft de tijdspanne waarin ze worden gerealiseerd aan de optimistische kant. Die kanttekeningen wogen we mee in onze voorspelling dat de jaarlijkse extra werklast voor de gerechtshoven onder de 20% zal blijven.

5 Slotbeschouwing

De in het kader van het onderzoek uitgevoerde berekening van het totale werklasteffect (in hoofdstuk twee) leert ons dat de meeste rechtbanken hoogstens op langere termijn in staat zullen zijn een gemiddelde doorlooptijd van 1 jaar in contradictoire handelszaken te bereiken. Het aantal zaken dat extra moet worden afgedaan is groot. Om tot de gewenste doorlooptijd van 1 jaar te komen zou – landelijk gezien – een hoeveelheid zaken moeten worden weggewerkt die bijna even groot is als de gehele jaarlijkse instroom. Deels betreft het zaken die klaar liggen voor bewerking door de rechtbanken. In andere zaken is één van de partijen aan zet.

In theorie zou men de extra zaken kunnen wegwerken door een groot aantal extra rechters aan te stellen: de meest klassieke aanpak. Maar die extra rechters zijn er eenvoudig niet.

De grote historische werkvoorraad vormt een bedreiging voor de initiatieven tot versnelling die momenteel van de grond komen. De onderzochte maatregelen (beperking re- en dupliek, termijnverkorting) brengen met zich mee dat de rechtbanken tijdelijk met extra werk worden geconfronteerd. Waar in 1999 slechts één rechtbank in staat was de door het projectteam nagestreefde termijn van 6 weken voor het wijzen van vonnis te halen is dan ook de vraag of de maatregelen tot versnelling daadwerkelijk kunnen worden geëffectueerd. Indien rechtbanken zelf de nagestreefde termijnen niet halen, zal de motivatie van partijen om snelheid te maken laag zijn. Voor rechtbanken zal het in die situatie aantrekkelijk zijn partijen meer tijd te gunnen; op die wijze wordt de direct gevoelde werkdruk verlaagd.

De vraag hoe structurele achterstanden of grote historische werkvoorraden ontstaan is ons naar aanleiding van eerder onderzoek regelmatig gesteld. De suggestie is daarbij veelal dat dit primair een gevolg zou zijn van 'cultuur', een (te) lijdelijke opstelling van rechters en/of organisatorisch onvermogen. De gang van zaken bij de rechtbank Middelburg illustreert dat dergelijke suggesties niet zondermeer juist zijn. Eerder categoriseerden we die rechtbank – op basis van in de jaren 1994 t/m 1996 afgedane zaken – onder de snellere rechtbanken. Inmiddels blijkt die rechtbank – geoordeeld naar de werkvoorraad – de traagste te zijn. In de afgelopen jaren zocht de Middelburgse rechtbank regelmatig de publiciteit vanwege structurele onderbezetting en gebrek aan succes bij het werven van rechters. Dat probleem is inmiddels verholpen en is er weer een normale bezetting. Met een normale bezetting zal het echter nog heel veel jaren duren voordat de opgelopen achterstand is weggewerkt en er zal derhalve sprake zijn van lange doorlooptijden. Dat heeft meer met 'incidenten' (en budgetteringssystematiek) te maken dan met de genoemde attitudekwesaties.

Uit het onderzoek blijkt dat het effect van de voorgestelde beperking van re- en dupliek op de werklast nog te overzien is; de hoeveelheid zaken die 'extra' moet worden weggewerkt is – met meeweging van het effect van meer cna's – gelijk aan 16% van de jaarlijkse instroom (8 weken instroom). Veel groter is

het werklasteffect van termijnverkorting. Het aantal extra te verwerken zaken ten gevolge van die maatregel is 31% van de jaarlijkse instroom (16 weken instroom). Daarbij is het nog enigszins verhullend de extra werklast als percentage van de totale instroom uit te drukken; bestaat de instroom voor een aanzienlijk deel uit verstekzaken, de 'extra zaken' zijn overwegend contradictoir. Bovendien werden bij de berekening niet alle relevante termijnen meegewogen.

Tegen de achtergrond van de gesignaleerde problematiek zou tijdelijk een forse uitbreiding van de capaciteit van de rechtbanken nodig zijn. De vliegende brigade kan zo veel extra capaciteit niet bieden. Het pVRO-projectteam verwacht dat de vliegende brigade goed zal zijn voor 2.500 (tussen)vonnissen per jaar, leidend tot 1.750 afdoeningen. In dat licht is de keuze voor een gefaseerde uitvoering onvermijdelijk en juist.

De keuze om de vliegende brigade primair in te zetten om zaken die klaar liggen voor vonnis af te doen, zal tot gevolg hebben dat de rechtbanken relatief snel in staat zullen zijn om zelf de termijn van 6 weken te halen. Op dat moment kan ook op geloofwaardige wijze met termijnverkorting worden begonnen. Vervolgens kan worden verwacht dat de vliegende brigade her en der zal bijspringen waar de voorraad zaken die op vonnis wacht – als gevolg van de extra zaken die bij termijnverkorting moeten worden afgedaan – te groot wordt. Op deze wijze hoeft de versnellingsoperatie niet schoksgewijs te verlopen en kunnen werklasteffecten – ook ten aanzien van appèlzaken bij de gerechtshoven – worden gedoseerd.

Tijdens het onderzoek kwamen regelmatig vragen aan de orde over de opbouw van de historische werkvoorraden. Zo is denkbaar dat het deels om 'dode zaken' gaat, waarin partijen geen belang meer stellen en die eenvoudig kunnen worden afgedaan. Ook kan men verwachten dat er 'slapende zaken' zullen zijn; daarin ondernemen partijen pas weer actie wanneer ze daartoe door een actie van de rechtbank worden aangezet. Een onderzoek als dit kan daar geen licht op werpen. Of zaken 'dood' of 'levend' zijn en of sommige ervan met een relatief kleine inspanning kunnen worden afgedaan blijkt pas als pogingen worden ondernomen om ze af te doen. Een goed gemonitord praktijkexperiment zou hier licht op kunnen werpen.

Ook de inspanningen van de vliegende brigade verdienen een goede monitoring. Om op relatief korte termijn te zien welk effect de inspanningen hebben is de voorraad onderhanden werk een goede indicator. Doorlooptijdscijfers zijn daarvoor – althans voor de kortere termijn – minder geschikt. Gezien de keuze om de brigade primair in te zetten in zaken die klaar liggen voor vonnis is ook de omvang van die (deel)voorraad een belangrijke indicator.

Workload-effects of speeding up case-settlement

In recent years a number of measures has been proposed to speed up the process in non-family civil cases handled by district courts. All of these measures have as a consequence that over some period of time, more cases than the usual number will have to be settled. In this study, the extra workload has been quantified.

The research was commissioned by the workgroup 'unification and acceleration of the civil procedure', part of a larger project aimed at modernization of the legal system. Their plans include the start, in 2000, of a 'flying brigade' of judges that will help the courts to deal with the extra workload. During the research, the workgroup used preliminary results were to fine-tune their plan of action.

It is the objective of the workgroup to speed up the settlement of defended cases to a mean throughput time of one year. Between 1994 and 1996, the mean was 701 days over all courts. Our results show that the number of extra cases that will have to be settled is 85% of the number of cases that is settled normally during a whole year. The figure varies among the courts. It implies there is a strong need for extra capacity. The flying brigade can only provide a small part of this capacity. Therefore, the process of acceleration will have to be phased. The brigade will focus on settling case ready for judgement. This will have a relatively strong effect (on a short term) on the general speed of settlement. From our results it is clear that in 1999 only one of the 19 courts could meet the term of six weeks for producing a verdict. Meeting this term is considered necessary to shorten other steps in the process.

The research includes predictions on future caseload, on the effects of several measures that have been planned to take and on workload-effect regarding courts of appeal. Also, descriptions of are provided of the length of many parts of the court procedure (based on a sample of cases settled in 1996) and of the number of cases in handling in each court (in 1999)

Verschuiving competentiegrens

Het effect op de werklast van de arrondissementsrechtbanken

Per 1 januari 1999 worden handelszaken met een financieel belang tussen f5.000 en f10.000 niet langer door de arrondissementsrechtbank, maar door het kantongerecht behandeld. In het kader van dit onderzoek 'Werklast versnelling handelszaken' diende inzicht te worden verkregen in enkele effecten van deze 'competentiegrensverschuiving' op het takenpakket van de arrondissementsrechtbanken.

We richtten onze aandacht op twee aspecten: de effecten op de instroom van nieuwe zaken en de effecten op het verstekpercentage. Algemeen was de verwachting dat er minder zaken zouden instromen (immers, een deel van de zaken die voorheen door de rechtbank werd behandeld zou voortaan naar de kantonrechter gaan) en dat mogelijk het percentage verstekverzaken zou afnemen. Dat laatste heeft te maken met een veronderstelde relatie tussen financieel belang en verstek: naar mate het financieel belang in een zaak lager is, is de kans groter dat een gedaagde geen verweer zal voeren.

Prognose instroom handelszaken

In de jaren 1997 en 1998 werden bij de arrondissementsrechtbanken ruim 38.000 zaken aangebracht (bron: werklastmetingsrapporten DRP; zie tabel 1).

Tabel 1: Jaarlijkse instroom handelszaken

jaar	aantal nieuwe zaken
1993	36.641
1994	36.887
1995	36.192
1996	36.764
1997	38.067
1998	38.665

Bron: werklastmeting DRP

Uit de tabel blijkt dat zich in 1997 een trendbreuk in de instroomcijfers voerde; tussen 1993 en 1996 fluctueerde de jaarlijkse instroom tussen de 36.000 en 37.000 zaken; in 1997 deed zich een plotselinge stijging naar 38.000 zaken voor, die zich in 1998 voortzette. Door de jaren is de tendens in de instroom een stijgende, maar gezien de fluctuatie is geen harde voorspelling te doen over wat de instroom in 1999 zou zijn geweest indien de competentiegrens niet zou zijn gewijzigd. We hebben daarom het voorgaande jaar, 1998, genomen als referentiejaar om de daling in de instroom te berekenen.

Met oog op het doen van voorspellingen over de werklust in de komende jaren diende te worden vastgesteld of de te verwachten daling in het aantal zaken zich voordoet, en hoe groot die daling is. In het voorjaar van 1999 vroegen we de rechtbanken een opgave te doen van het aantal in de eerste maanden van het jaar nieuw aangebrachte zaken; op basis daarvan kon dan een prognose voor heel 1999 worden gedaan (en voor de eerste jaren van het nieuwe millennium). De resultaten zijn te vinden in tabel 2.

Tabel 2: Prognose jaarlijkse instroom (opgave rechtbanken)

	instroom 1998	instroom begin 1999	prognose 1999 (totaal)	percentage daling
Alkmaar	1.297	(1-5) 444	1.045	-19,5
Almelo	1.154	(1-6) 484	949	-17,8
Amsterdam	3.981	(1-6) 1.680	3.294	-17,3
Arnhem	2.287	(1-4) 646	1.900	-16,9
Assen	925	(1-6) 375	735	-20,5
Breda	2.578	(1-3) 516	2.024	-21,5
Den Bosch	2.863	(1-3) 580	2.275	-20,6
Den Haag	4.503	(1-6) 1.898	3.722	-17,4
Dordrecht	1.103	(1-5) 406	955	-13,4
Groningen	1.064	(1-6) 586	831	-21,9
Haarlem	2.082	(1-6) 895	1.755	-15,7
Leeuwarden	1.135	(1-3) 254	996	-12,2
Maastricht	1.631	(1-5) 533	1.254	-23,1
Middelburg	971	(1-5) 277	652	-32,9
Roermond	1.195	(1-3) 259	1.016	-15
Rotterdam	3.839	(1-3) 838	3.286	-14,4
Utrecht	2.999	(1-3) 616	2.416	-19,4
Zutphen	1.512	(1-5) 501	1.179	-22
Zwolle	1.546	(1-5) 504	1.186	-23,3
totaal	38.665		31.469	-18,6

Op basis van de door de rechtbanken verstrekte cijfers kwamen we tot een daling in de instroom met 18,6%. Aangetekent dient te worden dat niet alle opgaven even inzichtelijk waren; tevens diende bij het afleiden van de jaarprognose rekening te worden gehouden met het feit dat gemiddeld 51% van de zaken in de eerste helft van het jaar wordt aangebracht.

Omdat we bij sommige opgaven wat twijfel hadden hebben we de prognose nog eens herhaald op basis van door de Directie Rechtspleging verzamelde cijfers. Aan de hand daarvan is het eerste halfjaar van 1999 vergeleken met het eerste halfjaar van 1998. De resultaten staan in tabel 3.

Tabel 3: Geregistreerde daling van de instroom op basis van DRP-cijfers

	kwartaal				1 ^e helft '99 t.o.v. 1 ^e helft '98	dalingsper- centage
	98/1	98/2	99/1	99/2		
Alkmaar	316	334	228	251	73,7	-26,3
Almelo	284	287	235	277	89,7	-10,3
Amsterdam	978	1075	833	819	80,5	-19,5
Arnhem	637	544	480	479	81,2	-18,8
Assen	254	227	188	180	76,5	-23,5
Breda	636	682	513	483	75,6	-24,4
Den Bosch	758	722	580	518	74,2	-25,8
Den Haag	1.154	989	911	836	81,5	-18,5
Dordrecht	277	260	240	206	83,1	-16,9
Groningen	317	269	233	191	72,4	-27,6
Haarlem	570	493	430	429	80,8	-19,2
Leeuwarden	272	302	243	250	85,9	-14,1
Maastricht	444	417	338	290	72,9	-27,1
Middelburg	211	230	172	181	80	-20
Roermond	304	306	259	265	85,9	-14,1
Rotterdam	984	951	735	675	72,9	-27,1
Utrecht	733	757	616	550	78,3	-21,7
Zutphen	396	396	293	302	75,1	-24,9
Zwolle	418	379	347	293	80,3	-19,7
totaal	9.943	9.620	7.874	7.475	78,5	-21,5

De daling in de instroom op basis van de DRP-cijfers is iets sterker dan die uit de opgaven door de rechtbanken. Uit beide berekeningen blijkt dat de mate van daling over de rechtbanken varieert. In de eerste berekening varieert de daling tussen 12,2% en 32,9%, in de tweede tussen 10,3% en 27,1%. De extremen doen zich vooral bij kleinere rechtbanken voor; de kans op vertekening t.g.v. toevallige fluctuaties is daar het grootst.

Aannemend dat 'de waarheid' ergens tussen de beide berekeningen in zal liggen, zullen we in de berekeningen een daling van 20% aanhouden. Het WODC zal aan de effecten van de competentiegrensverschuiving een apart onderzoek wijden; te zijner tijd zal ook de daling in het aantal zaken meer exact kunnen worden vastgesteld.

Het verstekpercentage

Net als naar het instroomeffect werd de rechtbanken gevraagd ons kenbaar te maken welke effecten optraden in het verstekpercentage. Mede door onduidelijkheid in onze vraagstelling viel een deel van de ontvangen opgaven achteraf niet te interpreteren. Ter bepaling van (de verandering in) het verstekpercentage baseren we ons dus geheel op de DRP-cijfers.

De basis van onze berekening is een vergelijking tussen het 2^e kwartaal van 1999 met het 2^e kwartaal van 1998. Dat voor het tweede kwartaal (en niet voor het eerste) is gekozen heeft te maken met de doorlooptijd van verstekzaken (gemiddeld 3 maanden). Onder de verstekken uit het eerste kwartaal zouden zich veel zaken bevinden die voor 1 januari 1999 zijn aangebracht; voor verstekafdoeningen uit het tweede kwartaal geldt dat in veel mindere mate.

In tabel 4 zijn de afdoeningen uit het tweede kwartaal van 1998 en 1999 naast elkaar gezet.

Tabel 4: Afdoeningen 2^e kwartalen 1998 en 1999

afdoening	2 ^e kwart 98	2 ^e kwart 98	2 ^e kwart 99	2 ^e kwart 99
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
eindvonnis contradictoir	2.941	30,2%	2.739	35,8%
eindvonnis verstek	3.623	37,2%	1.969	25,7%
op andere wijze afgedaan	3.180	32,6%	2.953	38,5%
totaal	9.744	100,0%	7.661	100,0%

bron: DRP

Probleem bij deze cijfers is dat slechts voor zaken eindigend in vonnis het onderscheid tussen contradictoir en verstek wordt gemaakt. Voor royementen is een dergelijke specificatie niet gemaakt. Uit eerder onderzoek beschikken we over gegevens met betrekking tot de verdeling van verstekken en contradictoire zaken, afgedaan door royement. Bij zaken afgedaan in de jaren 1994 t/m 1996 was de verhouding vonnis / royement ongeveer 70 / 30; bij de royementen was de verhouding contradictoir / verstek ongeveer 75 / 25. Bij zaken eindigend in vonnis was de verhouding contradictoir / verstek ongeveer 45 / 55. Onder de aanname dat deze verhoudingen in 1999 weinig van eerdere jaren zullen verschillen, hebben we de DRP-cijfers herberekend. Het resultaat is weergegeven in tabel 5.

Tabel 5: Afdoeningen 2^e kwartalen 1998 en 1999 (herberekend)

afdoening	2 ^e kwart 98	2 ^e kwart 98	2 ^e kwart 99	2 ^e kwart 99
	absoluut	relatief	absoluut	relatief
contradictoir	5.326	54,7%	4.954	64,7%
verstek	4.418	45,3%	2.707	35,3%
totaal	9.744	100,0%	7.661	100,0%

Op basis van deze gegevens zullen we in onze berekeningen uitgaan van een percentage contradictoire zaken van 65%. De daling in het verstekpercentage bedraagt 10%.

De voorraad onderhanden werk

Aanvullende gegevens over oude zaken, verstekzaken en wachttijden

In de tweede helft van 2.000 zal een 'vliegende brigade', bestaande uit rechters en stafjuristen, de rechtbanken gaan bijstaan bij het wegwerken van voorraden, teneinde versnelling van de procesgang mogelijk te maken. In het kader van het onderzoek 'Werklast Versnelling Handelszaken' werden gegevens verzameld die een idee moeten geven van de voorraadgrootte en de opbouw van de voorraad bij de verschillende rechtbanken. Met betrekking tot die voorraad waren vragen aan de orde als 'Hoe groot is het aandeel zeer oude ("dode"?) zaken in de voorraad?' en 'Hoe groot is het aandeel van verstekzaken in de voorraad?'

In deze bijlage komen achtereenvolgens aan de orde:

- de grootte van de voorraad onderhanden werk;
- het aandeel van verstekzaken en van zaken ouder dan 5 jaar;
- maatregelen om oude zaken op te ruimen;
- wachttijden voor vonnis.

De grootte van de voorraad en oude zaken

Aan de rechtbanken vroegen we een opgave te doen van het totaal aantal ingeschreven handelszaken (bodemzaken) en van het aantal zaken dat 5 jaar of langer op de rol stond. In tabel 1 zijn de resultaten weergegeven.

Uit de gegevens blijkt dat de totale hoeveelheid onderhanden werk zo'n 50.000 zaken bedraagt; ruim anderhalf keer de jaarlijkse instroom van nieuwe zaken. Van die 50.000 zaken staan er bijna 8.000 (16%) langer dan 5 jaar op de rol.

Ook blijkt uit de cijfers dat de situatie per rechtbank sterk varieert. Voor het vergelijken van rechtbanken zijn vooral de 4^e en de 6^e kolom relevant. In de 4^e kolom is de verhouding tussen instroom en voorraad weergegeven. Ruwweg geldt dat naar mate het getal in deze kolom kleiner is, de rechtbank 'sneller' is. Bij vier rechtbanken zien we hier een getal 1 of kleiner; deze kwamen ook in ons eerder onderzoek naar doorlooptijden als 'snel' naar voren. Bij vijf rechtbanken zien we een getal groter dan 1,8; drie ervan kwamen ook in het eerdere onderzoek als 'traag' naar voren. Nieuwkomers in deze categorie zijn Alkmaar en Middelburg. De rechtbank Middelburg heeft in de afgelopen jaren regelmatig (o.a. publicitair) aan de bel getrokken wegens problemen met onderbezetting. Hoe groot dat probleem is blijkt duidelijk uit de cijfers.

Tabel 1: Opbouw van de voorraad, per rechtbank

rechtbank	prognose instroom 1999	voorraad voorjaar 1999	de verhouding voorraad / instroom	aantal zaken ouder dan 5 jaar	percentage zaken ouder dan 5 jaar
Alkmaar	1.044,7	2.103	2,0	284	14
Almelo	949,0	951	1,0	20	2
Amsterdam	3.294,1	8.066	2,4	2.395	30
Arnhem	1.900,0	2.564	1,3	223	9
Assen	735,3	866	1,2	108	12
Breda	2.023,5	2.057	1,0	79	4
Den Bosch	2.274,5	3.690	1,6	467	13
Den Haag	3.721,6	5.845	1,6	914	16
Dordrecht	955,3	1.389	1,5	207	15
Groningen	831,4	1.035	1,2	68	7
Haarlem	1.754,9	2.588	1,5	363	14
Leeuwarden	996,1	1.532	1,5	206	13
Maastricht	1.254,1	2.365	1,9	399	17
Middelburg	651,8	1.634	2,5	?	?
Roermond	1.015,7	875	0,9	26	3
Rotterdam	3.286,3	6.700	2,0	1.600	24
Utrecht	2.415,7	3.438	1,4	378	11
Zutphen	1.178,8	1.333	1,1	56	4
Zwolle	1.185,9	995	0,8	27	3
totaal	31.468,7	50.026	1,6	7.820	16

Grosso modo geldt dat bij snelle rechtbanken het percentage oude zaken in de voorraad relatief laag is. Hoewel de relatie niet volledig eenduidig is, kan als vuistregel worden gehanteerd dat naarmate de verhouding tussen instroom en voorraad ongunstiger is, het percentage oude zaken in de voorraad groter is.

In welke mate de oude zaken 'slapende' of 'dode' zaken zijn, kan op basis van de cijfers niet worden gezegd. Wel is in het onderzoek gekeken of rechtbanken speciale acties ondernemen om oude zaken op te ruimen, en op welke wijze ze dat doen. Daarover wordt aan het eind van deze bijlage gerapporteerd.

Verstekzaken in de voorraad

Om uitspraken te doen over het percentage verstekzaken in de voorraad onderhanden werk baseren we ons minder op empirische gegevens. Het aandeel van verstekzaken valt namelijk te beredeneren.

Bij verstekzaken is slechts bij uitzondering sprake van een langdurige procedure. In 1994 t/m 1996 was de gemiddelde doorlooptijd in deze zaken 3 maanden. Uitgaande van dat gemiddelde bedraagt het aantal verstekzaken in de voorraad onderhanden werk (ongeacht de grootte van die voorraad) 3 maal de maandelijkse instroom vermenigvuldigd met het verstekpercentage. Bij een rechtbank met een verstekpercentage van 40% en een maandelijkse instroom van 200 zaken zal het aantal verstekzaken op enig moment gelijk zijn aan $0,4 \times 3 \times 200$, ofwel 240 zaken. Ongeacht of de voorraad onderhanden

werk bij de betreffende rechtbank nu gelijk is aan 1 jaar instroom (2.400 zaken) of 2 jaar instroom (4.800 zaken), als de gemiddelde doorlooptijd in verstekzaken 3 maanden is, zitten er gemiddeld 240 in de voorraad onderhanden werk.

Natuurlijk wijkt de praktijk wel iets af van de theorie. Ook onder zaken die al langer dan 5 jaar op rol staan kunnen 'vergeten' verstekzaken zitten. Voorts varieert de gemiddelde doorlooptijd per rechtbank. Over de jaren 1994 t/m 1996 was de laagst gemeten gemiddelde doorlooptijd 39 dagen en de hoogste 150 dagen (5 maanden). Bij een verstekpercentage van 40% en een maandelijkse instroom van 200 zaken zou het aantal verstekzaken in de voorraad dan respectievelijk 105 en 400 zaken zijn.

Tot slot leidt het feit dat we uitgaan van gemiddelden tot vertekening. Er is sprake van een scheve verdeling, waarbij het grootse deel van de zaken binnen 3 maanden wordt afgedaan en een relatief klein deel aanmerkelijk meer tijd vraagt. Dit betekent dat het feitelijk aantal verstekzaken in de voorraad kleiner is dan je op basis van het gemiddelde zou voorspellen.

Gezien het feit dat verstekzaken qua doorlooptijd geen probleemcategorie vormen en het om – althans afgemeten aan de totale voorraad onderhanden werk – een relatief klein aantal zaken gaat achten we speciale aandacht voor deze categorie zaken niet nodig.

Maatregelen om oude zaken op te ruimen

Aan de rechtbanken is gevraagd of in de afgelopen 5 jaar speciale acties zijn ondernomen om oude zaken (langer dan 5 jaar op de rol) op te ruimen. De meeste rechtbanken blijken, incidenteel of regelmatig, de rol op te schonen. Drie rechtbanken (Amsterdam, Den Bosch, Haarlem) lieten weten geen speciale acties te hebben ondernomen; één rechtbank (Den Haag) liet de vraag onbeantwoord.

De beschrijving van ondernomen acties brengt een behoorlijke variëteit aan maatregelen in beeld. Gewezen zij op het feit dat de vraag naar 'speciale' acties de nodige ruimte bood voor interpretatie. Wellicht zijn maatregelen die door sommige rechtbanken als 'speciale actie' zijn beschreven door andere niet genoemd, omdat men ze onderdeel van de normale routine acht.

Onze vraag leverde de onderstaande opsomming op.

Alkmaar: speciale rolzittingen voor oude zaken (ouder dan 3 jaar en 8 dagen) in 1995 en 1997. De actie van 1995 is beschreven. Procureurs werden van te voren gewaarschuwd dat als zij geen uitlating op de betreffende zitting zouden doen, de zaak ambtshalve zou worden geroyeerd. De actie leidde tot 182 ambtshalve royementen.

Almelo: deze rechtbank vraagt schriftelijk om inlichtingen als in een zaak 1 jaar niets is gebeurd. Dat leidt er meestal toe dat de zaak weer begint te lopen, of tot een royement. Advocaten blijken zaken te vergeten.

Amsterdam: laatste incidentele opruimingsrol was in 1991.

Arnhem: sinds 1998 wordt als in Almelo gewerkt. Zaken die een jaar stilliggen worden op de rol geplaatst voor inlichtingen met – zonodig – een ambtshalve peremptoirstelling.

Assen: onlangs heeft een projectgroep een voorstel gedaan om een systeem als Almelo in te voeren; met ambtshalve royement in zaken die een jaar stil liggen. Balie moest op moment van rapportage nog akkoord gaan.

Breda: sinds een succesvolle 'veegactie' in 1994 ('vele honderden royementen') wordt dit jaarlijks herhaald. Men richt zich daarbij op langdurig aangehouden zaken.

Den Bosch: geen speciale acties.

Den Haag: geen informatie verstrekt.

Dordrecht: incidentele actie 3 jaar geleden (rappels naar procureurs in zaken die langer dan anderhalf jaar op de rol stonden) had nauwelijks effect. Sinds kort wordt procureurs in zaken ouder dan 1985 verzocht op de volgende rolzitting informatie te verstrekken; geen reactie betekent ambtshalve royement.

Groningen: elk halfjaar een slaaprolzitting (de laatste leidde tot 35 royementen).

Haarlem: geen speciale activiteiten.

Leeuwarden: heeft in het verleden verschillende acties gehouden om zaken die meermalen waren aangehouden weg te werken. De laatste was in januari 1999; toen heeft een aantal vrijwilligers in vrije tijd vonnissen geschreven. De acties hebben wel geleid tot meer afdoeningen, maar de achterstand is niet weggewerkt; er waren op het moment van rapportage nog 170 zaken die 1 of meer keren waren aangehouden.

Maastricht: in 1997 en 1998 zijn procureurs aangeschreven om over oude zaken te berichten; dat leidde tot 128 royementen. In 1999 is begonnen met het royeren van zaken die langer dan 3 jaar slapend waren; dat had op het moment van rapportage reeds 57 royementen opgeleverd.

Middelburg: heeft advocaten aangeschreven, maar dat leverde door geringe respons weinig op. Men denkt over een andere aanpak.

Roermond: zaken ouder dan 5 jaar worden ieder najaar doorgenomen en wanneer mogelijk geroyeerd.

Rotterdam: deze rechtbank noemt als maatregelen het opschonen van dossiers, ambtshalve royeren en kortere termijnen.

Utrecht: opruimen van zaken op slaaprolzitting; leidde in juli 1998 tot 804 ambtshalve royementen, en in maart 1999 tot 275 royementen.

Zutphen: meest recente actie was in eerste kwartaal van 1998; sommige zaken weer actief, andere door partijen geroyeerd.

Zwolle: enkele jaren geleden is een aantal oude zaken geroyeerd. In 1999 zal opnieuw zo'n actie plaatsvinden.

De relatie tussen gehouden acties en de hoeveelheid oude zaken (zie tabel 1) is niet eenduidig. In algemene zin kan wel gesteld worden dat rechtbanken met minder dan 10% oude zaken in de werkvoorraad over de afgelopen jaren regelmatig acties hebben gehouden, waarbij procureurs meestal voor de keuze werden gesteld: actief worden of anders een royement.

Wachttijd voor vonnis

In 'een kwestie van tijd' benadrukten we dat te grote voorraden (onderhanden werk) de belangrijkste oorzaak zijn voor traagheid in de rechtsgang in handelszaken. Grote voorraden betekent: lange wachttijden. Versnellings-

maatregelen nemen, zonder de voorraad aan te pakken, dreigen een averechts effect te sorteren: de voorraad groeit nog verder, evenals de wachttijden.

Veel rechtbanken gebruiken de wachttijd voor vonnis, of doorlooptijd voor vonnis, als managementinformatie. Om te zien in hoeverre rechtbanken momenteel in staat zijn een termijn van 6 weken te halen, hebben we ze gevraagd naar die doorlooptijd voor vonnis. We hebben geen specifieke meetmethode 'voorgeschreven', maar gevraagd om toelichting te geven bij de cijfers. Allereerst de opgegeven cijfers:

Alkmaar: gemiddeld 80 dagen (niet gespecificeerd)

Almelo: contradictoire vonnissen 24 dagen, verstek 12 dagen

Amsterdam: gemiddeld 86 dagen (inclusief verstek- en tussenvonnissen)

Arnhem: contradictoire vonnissen 60 dagen, verstek 21 dagen

Assen: deze rechtbank gaf gemiddeld 244 dagen op (niet gespecificeerd); is vermoedelijk doorlooptijd van 1^e zitting tot afdoening.

Breda: contradictoire vonnissen 58 dagen, verstek 12 dagen

Den Bosch: contradictoire vonnissen 112 dagen (men uitte bedenkingen bij de betrouwbaarheid van het cijfer)

Den Haag: geen opgave

Dordrecht: gemiddeld 54 dagen (inclusief verstekken)

Groningen: gemiddeld 71 dagen voor enkelvoudige kamer, 105 dagen voor meervoudige kamer

Haarlem: contradictoire vonnissen 248 dagen, verstek 21 dagen

Leeuwarden: contradictoire vonnissen 163 dagen (gemeten vanaf eerste fournering; resultaat is niet representatief omdat de opruimactie van voorjaar 1999 er in zit)

Maastricht: gemiddeld 140 dagen (inclusief verstekken)

Middelburg: gemiddeld 92 dagen (niet gespecificeerd)

Roermond: gemiddeld 46 dagen (niet gespecificeerd)

Rotterdam: 90% binnen 105 dagen (niet gespecificeerd)

Utrecht: contradictoire vonnissen 77 dagen

Zutphen: contradictoire vonnissen 65 dagen, verstek 11 dagen

Zwolle: contradictoire vonnissen 79 dagen (was 59 dagen in 1998)

De getallen zijn onderling niet vergelijkbaar en ook los daarvan moeilijk te interpreteren. Voor ons onderzoek zijn de gespecificeerde opgaven voor contradictoire zaken het meest informatief. Ook daar zit evenwel de nodige variatie in de wijze van meten. Vooral aan het gebruik van de 'datum fournering' als eerste meetmoment kleven nog al wat haken en ogen; over een beter alternatief beschikt men evenwel niet.

Ondanks de moeilijk te interpreteren – en vaak summier – gegevens ondersteunen de cijfers de veronderstelling dat het wijzen van vonnis een van de bottlenecks in het afdoeningstraject is. Ook zien we dat slechts één rechtbank in staat is binnen een termijn van 6 weken vonnis te wijzen.

Normvoorraad tabellen

In hoofdstuk 2 van dit rapport is per rechtbank een normvoorraad voor het onderhanden werk berekend. Daarbij werd is van een gemiddelde doorlooptijd van 12 maanden in contradictoire zaken. In tabel 1 van het rapport zijn die gegevens weergegeven.

Hoe ziet de normvoorraad er uit als een andere norm voor de doorlooptijd wordt gesteld? In het kader van het onderzoek zijn ook normvoorraden bij doorlooptijden van 15, 18, 21 en 24 maanden (in contradictoire zaken) berekend. In deze bijlage zijn de betreffende tabellen opgenomen.

Tabel 1: Af te bouwen voorraad bij contradictoire doorlooptijd van 24 maanden

	prognose voor de instroom in 1999	normvoorraad bij een contra- dictoire dlt van 24 mnd	voorraad onderhanden werk begin 1999	af te bouwen voorraad	verhouding af te bouwen voorraad t.o.v. instroom
Alkmaar	1.044,7	1.449,5	2.103	653,5	0,6
Almelo	949,0	1.316,7	951	0	0
Amsterdam	3.294,1	4.570,6	8.066	3.495,4	1,1
Arnhem	1.900,0	2.636,3	2.564	0	0
Assen	735,3	1.020,2	866	0	0
Breda	2.023,5	2.807,6	2.057	0	0
Den Bosch	2.274,5	3.155,9	3.690	534,1	0,2
Den Haag	3.721,6	5.163,7	5.845	681,3	0,2
Dordrecht	955,3	1.325,5	1.389	63,5	0,1
Groningen	831,4	1.153,6	1.035	0	0
Haarlem	1.754,9	2.434,9	2.588	153,1	0,1
Leeuwarden	996,1	1.382,1	1.532	149,9	0,2
Maastricht	1.254,1	1.740,1	2.365	624,9	0,5
Middelburg	651,8	904,4	1.634	729,6	1,1
Roermond	1.015,7	1.409,3	875	0	0
Rotterdam	3.286,3	4.559,7	6.700	2.140,3	0,7
Utrecht	2.415,7	3.351,8	3.438	86,2	0
Zutphen	1.178,8	1.635,6	1.333	0	0
Zwolle	1.185,9	1.645,4	995	0	0
totaal	31.468,7	43.662,8	50.026	9.311,8	0,3

Tabel 2: Af te bouwen voorraad bij contradictoire doorlooptijd van 21 maanden

rechtbank	prognose voor de instroom in 1999	normvoorraad bij een contradictoire dlt van 24 mnd	voorraad onderhanden werk begin 1999	af te bouwen voorraad	verhouding af te bouwen voorraad t.o.v. instroom
Alkmaar	1.044,7	1.279,8	2.103	823,2	0,8
Almelo	949,0	1.162,5	951	0	0
Amsterdam	3.294,1	4.035,3	8.066	4.030,7	1,2
Arnhem	1.900,0	2.327,5	2.564	236,5	0,1
Assen	7.35,3	900,7	866	0	0
Breda	2.023,5	2.478,8	2.057	0	0
Den Bosch	2.274,5	2.786,3	3.690	903,7	0,4
Den Haag	3.721,6	4.559,0	5.845	1.286,0	0,3
Dordrecht	955,3	1.170,2	1.389	218,8	0,2
Groningen	831,4	1.018,5	1.035	16,5	0
Haarlem	1.754,9	2.149,8	2.588	438,2	0,2
Leeuwarden	996,1	1.220,2	1.532	311,8	0,3
Maastricht	1.254,1	1.536,3	2.365	828,7	0,7
Middelburg	651,8	798,5	1.634	835,5	1,3
Roermond	1.015,7	1.244,2	875	0	0
Rotterdam	3.286,3	4.025,7	6.700	2.674,3	0,8
Utrecht	2.415,7	2.959,2	3.438	478,8	0,2
Zutphen	1.178,8	1.444,0	1.333	0	0
Zwolle	1.185,9	1.452,7	995	0	0
totaal	31.468,7	38.549,2	50.026	13.082,7	0,4

Tabel 3: Af te bouwen voorraad bij contradictoire doorlooptijd van 18 maanden

	prognose voor de instroom in 1999	normvoorraad bij een contradictoire dlt van 24 mnd	voorraad onderhanden werk begin 1999	af te bouwen voorraad	verhouding af te bouwen voorraad t.o.v. instroom
Alkmaar	1.044,7	1.110,0	2.103	993,0	1,0
Almelo	949,0	1.008,3	951	0	0
Amsterdam	3.294,1	3.500,0	8.066	4.566,0	1,4
Arnhem	1.900,0	2.018,8	2.564	545,2	0,3
Assen	7.35,3	781,3	866	84,7	0,1
Breda	2.023,5	2.150,0	2.057	0	0
Den Bosch	2.274,5	2.416,7	3.690	1.273,3	0,6
Den Haag	3.721,6	3.954,2	5.845	1.890,8	0,5
Dordrecht	955,3	1.015,0	1.389	374	0,4
Groningen	831,4	883,4	1.035	151,6	0,2
Haarlem	1.754,9	1.864,6	2.588	723,4	0,4
Leeuwarden	996,1	1.058,4	1.532	473,6	0,5
Maastricht	1.254,1	1.332,5	2.365	1.032,5	0,8
Middelburg	651,8	692,5	1.634	941,5	1,4
Roermond	1.015,7	1.079,2	875	0	0
Rotterdam	3.286,3	3.491,7	6.700	3.208,3	1,0
Utrecht	2.415,7	2.566,7	3.438	871,3	0,4
Zutphen	1.178,8	1.252,5	1.333	80,5	0,1
Zwolle	1.185,9	1.260,0	995	0	0
totaal	31.468,7	33.435,5	50.026	17.209,7	0,5

Tabel 4: Af te bouwen voorraad bij contradictoire doorlooptijd van 15 maanden

	prognose voor de instroom in 1999	normvoorraad bij een contradictoire dlt van 24 mnd	voorraad onderhanden werk begin 1999	af te bouwen voorraad	verhouding af te bouwen voorraad t.o.v. instroom
Alkmaar	1.044,7	940,2	2.103	1.162,8	1,1
Almelo	949,0	854,1	951	96,9	0,1
Amsterdam	3.294,1	2.964,7	8.066	5.101,3	1,5
Arnhem	1.900,0	1.710,0	2.564	854,0	0,4
Assen	7.35,3	661,8	866	204,2	0,3
Breda	2.023,5	1.821,2	2.057	235,8	0,1
Den Bosch	2.274,5	2.047,1	3.690	1.642,9	0,7
Den Haag	3.721,6	3.349,4	5.845	2.495,6	0,7
Dordrecht	955,3	859,8	1.389	529,2	0,6
Groningen	831,4	748,3	1.035	286,7	0,3
Haarlem	1.754,9	1.579,4	2.588	1.008,6	0,6
Leeuwarden	996,1	896,5	1.532	635,5	0,6
Maastricht	1.254,1	1.128,7	2.365	1.236,3	1,0
Middelburg	651,8	586,6	1.634	1.047,4	1,6
Roermond	1.015,7	914,1	875	0	0
Rotterdam	3.286,3	2.957,7	6.700	3.742,3	1,1
Utrecht	2.415,7	2.174,1	3.438	1.263,9	0,5
Zutphen	1.178,8	1.060,9	1.333	272,1	0,2
Zwolle	1.185,9	1.067,3	995	0	0
totaal	31.468,7	28.321,8	50.026	21.815,5	0,7

Tabel 5 Af te bouwen voorraad bij contradictoire doorlooptijd van 12 maanden

	prognose voor de instroom in 1999	normvoorraad bij een contradictoire dlt van 24 mnd	voorraad onderhanden werk begin 1999	af te bouwen voorraad	verhouding af te bouwen voorraad t.o.v. instroom
Alkmaar	1.044,7	770,5	2.103	1.332,5	1,3
Almelo	949,0	699,9	951	251,1	0,3
Amsterdam	3.294,1	2.429,4	8.066	5.636,6	1,7
Arnhem	1.900,0	1.401,3	2.564	1.162,7	0,6
Assen	7.35,3	542,3	866	323,7	0,4
Breda	2.023,5	1.492,3	2.057	564,7	0,3
Den Bosch	2.274,5	1.677,4	3.690	2.012,6	0,9
Den Haag	3.721,6	2.744,7	5.845	3.100,3	0,8
Dordrecht	955,3	704,5	1.389	684,5	0,7
Groningen	831,4	613,2	1.035	421,8	0,5
Haarlem	1.754,9	1.294,2	2.588	1.293,8	0,7
Leeuwarden	996,1	734,6	1.532	797,4	0,8
Maastricht	1.254,1	924,9	2.365	1.440,1	1,1
Middelburg	651,8	480,7	1.634	1.153,3	1,8
Roermond	1.015,7	749,1	875	125,9	0,1
Rotterdam	3.286,3	2.423,6	6.700	4.276,4	1,3
Utrecht	2.415,7	1.781,6	3.438	1.656,4	0,7
Zutphen	1.178,8	869,4	1.333	463,6	0,4
Zwolle	1.185,9	874,6	995	120,4	0,1
totaal	31.468,7	23.208,2	50.026	26.817,8	0,9

Beschrijving van termijnen en het verloop van civiele handelszaken

Inhoudsopgave

4.1	Inleiding	42
4.1.1	Doelstelling	42
4.1.2	Vraagstelling	42
4.1.3	Beschrijving van de steekproef	42
4.2	Beschrijving van de termijnen en het verloop van de procedures	43
4.2.1	Beschrijving van het totale aantal afdoeningen	43
4.2.2	Zaken met een comparitie na antwoord	45
4.2.3	Zaken met een eis in reconventie	47
4.2.4	Zaken met een incidentele eis	50
4.3	Verschillen tussen rechtbanken	54
4.3.1	Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken volgens de standaardprocedure in conventie	58
4.3.2	Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken met een comparitie na antwoord	58
4.3.3	Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken met een eis in reconventie	59
4.3.4	Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken zonder conclusie van antwoord	61

4.1 Inleiding

Binnenkort zal er een aantal maatregelen genomen worden met het oog op doorlooptijdverkorting in handelszaken. Zo zal getracht worden alle termijnen in de schriftelijke fase te verkorten en het gebruik van repliek en dupliek terug te dringen. Tevens wordt verwacht dat het vaker gelasten van een comparitie na antwoord (cna) de doorlooptijd zal verkorten.

4.1.1 Doelstelling

Vastgesteld dient te worden hoe lang een aantal veel voorkomende procedurestappen momenteel (gemiddeld) duren en hoe vaak ze voorkomen. Met behulp van gegevens vermeldt in deze rapportage, zal worden berekend hoeveel zaken 'extra' moeten worden afgedaan om tot de nagestreefde termijnverkorting te komen.

4.1.2 Vraagstelling

De vraagstelling in deze rapportage luidt:

- 1 Hoe vaak komen de proceshandelingen conclusie van antwoord, repliek en dupliek feitelijk voor en hoe lang duren de termijnen van dagvaarding tot conclusie van antwoord, van conclusie van antwoord tot conclusie van repliek en van conclusie van repliek tot conclusie van dupliek?
- 2 Wat is het effect van het gelasten van een cna op de frequentie van het houden van repliek en dupliek?
- 3 Wat is het effect van het starten van een reconventionele procedure of het opwerpen van een incidentele eis op de doorlooptijd van de termijnen binnen de schriftelijke procedure in conventie?
- 4 In hoeverre is er verschil tussen snelle en trage rechtbanken m.b.t het voorkomen van de in dit onderzoek centraal staande procedures en de gemiddelde doorlooptijden ?

4.1.3 Beschrijving van de steekproef

Voor dit onderzoek zijn vier rechtbanken geselecteerd uit de negentien rechtbanken binnen Nederland. Een middelgrote snelle rechtbank (MS), een grote snelle rechtbank (GS), een middelgrote trage rechtbank (MT) en een grote trage rechtbank (GT). Deze vier rechtbanken zijn goed voor 34,2% van het landelijk aantal zaken dat jaarlijks instroomt. Er is gekeken naar contradictoire handelszaken welke afgedaan werden in april of oktober 1996. In totaal is er binnen deze steekproef sprake van 698 civielrechterlijke bodemprocedures in handelszaken. In tabel 1 is te zien hoe het aantal dagvaardingen over de vier rechtbanken verdeeld is.

De informatie met betrekking tot deze zaken werd verkregen via rolkaarten. Per zaak is gekeken naar de datum waarop de eerste rolzitting plaatsvond, de datum waarop een eventuele conclusie van antwoord gegeven werd en of er sprake was van een cna. Ook werd gekeken wanneer een eventuele conclusie van repliek en dupliek gegeven werd en wanneer de zaak afgedaan werd.

Tabel 1: Aantal contradictoire zaken per rechtbank

rechtbank	aantal dagvaardingen
MS	196
GS	187
MT	160
GT	155
totaal	698

Opgemerkt dient te worden dat de steekproef iets meer zaken van snelle dan van trage rechtbanken bevat. Kleine rechtbanken, met een instroom van minder dan 2.000 zaken per jaar, zijn niet vertegenwoordigd. De resultaten kunnen dan ook niet als representatief voor iedere rechtbank worden beschouwd. Uitgangspunt was met een relatief geringe inspanning een redelijke indicatie te krijgen van de duur en het gebruik van verschillende schriftelijke termijnen. Aparte analyses van snelle en trage rechtbanken geven bovendien een indicatie van de mate van variatie.

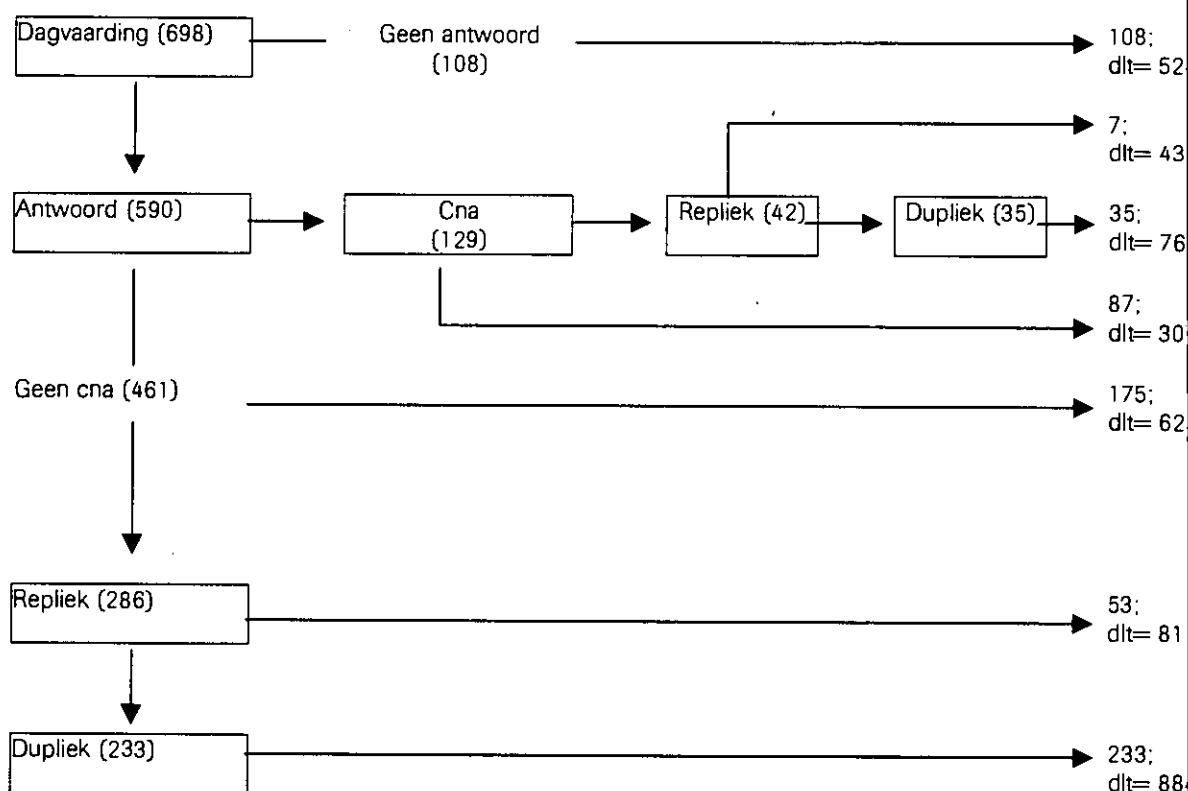
4.2 Beschrijving van de termijnen en het verloop van de procedures

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de duur van de schriftelijke termijnen. Er wordt een beschrijving gegeven van de termijnen en het verloop van de procedures.

4.2.1 Beschrijving van het totale aantal afdoeningen

In schema 1 is met behulp van een uitstroomschema een beschrijving gegeven van het aantal afdoeningen en de gemiddelde doorlooptijd van de desbetreffende zaken. De doorlooptijd omvat het aantal dagen vanaf de datum van de eerste rolzitting tot aan de datum van afdoening. Men moet het schema op de volgende manier interpreteren:

Binnen de hokjes in het schema staan de verschillende proceshandelingen vermeld. Het gaat hier slechts om een beperkt aantal handelingen. In veel van de procedures is ook sprake van bijvoorbeeld deskundigen advies, actes, reconventionele eisen en incidentele eisen, in dit schema zijn die echter buiten beschouwing gelaten. Linksboven staat het aantal dagvaardingen, 698 zaken in totaal. Volgt men de pijlen naar beneden, dan volgt men de lijn van de standaard schriftelijke procedure. Het betreft hier dan zaken met een conclusie van antwoord, repliek en dupliek. Volgt men de pijlen naar rechts, dan bekijkt men vanaf de dagvaarding de zaken die zonder antwoord worden afgedaan. Volgt men deze pijl vanaf de conclusie van antwoord, dan bekijkt men de zaken met cna, repliek en dupliek. De pijlen naar rechts duiden de zaken aan die uitstromen, die afgedaan worden. Het aantal zaken en de totale doorlooptijd staat achter deze pijlen vermeld. De genoemde doorlooptijden zijn gemiddelden.

Schema 1: Uitstroom en doorlooptijd van afgedane contradictoire bodemzaken

Uit schema 1 valt te af te lezen dat 233 zaken van start gingen volgens de standaard schriftelijke procedure. Dat houdt in dat er sprake was van een conclusie van antwoord, repliek en dupliek, van een cna was dus in dit geval geen sprake. Het betreft hier 33,4% van het aantal contradictoire bodemprocedures. Er werden 53 zaken (7,6% van het totale aantal procedures), welke ook volgens de standaard schriftelijke procedure verliepen na repliek afgedaan, het kwam dus niet tot dupliek.

Er werden 108 zaken zonder antwoord (en dus zonder cna, repliek of dupliek) afgedaan, dit is 15,5% van de totale zaakomvang. In 175 gevallen werd de zaak na antwoord, zonder cna, repliek of dupliek) afgedaan. Dit is 21,1% van het totaal aantal zaken.

In 129 zaken (18,5% van het totaal aantal procedures) werd er na het antwoord een cna gehouden; 87 zaken werden vervolgens na de cna afgedaan (12,5% van het totaal aantal procedures), wat niet impliceert dat deze zaken direct werden afgedaan na de cna maar dat er geen repliek of dupliek meer volgde. In 42 gevallen kwam het vervolgens nog tot repliek, hiervan werden 7 zaken afgedaan zonder dat er dupliek volgde, in 35 zaken echter kwam het ook nog tot dupliek. De gemiddelde doorlooptijd van de 129 zaken met een cna is 438 dagen.

In 24,8% van de zaken met een antwoord, werd de conclusie van antwoord binnen 6 weken gegeven, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 145 dagen.

De gemiddelde doorlooptijd van de termijn voor repliek was 150 dagen. In 11,6% van alle zaken met een conclusie van repliek in de procedure, werd

deze conclusie binnen 6 weken gegeven. De gemiddelde doorlooptijd voor de termijn van dupliek was 98 dagen.

In 14,2% van alle zaken met een conclusie van dupliek in de procedure, werd deze conclusie binnen 6 weken gegeven.

In 28,6% van het aantal zaken met antwoord en een cna duurde de termijn van repliek tot dupliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 78 dagen. In 12,6% van het aantal zaken met antwoord, zonder cna duurde de termijn van conclusie van antwoord tot repliek maximaal 42 dagen, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 141 dagen. In 12% van het aantal zaken met antwoord, zonder cna duurde de termijn van repliek tot dupliek maximaal 42 dagen, de gemiddelde doorlooptijd bedroeg 101 dagen.

4.2.2 *Zaken met een comparitie na antwoord*

In deze paragraaf wordt gekeken naar de zaken waarin sprake is van een cna. Zaken zonder conclusie van antwoord zijn hier buiten beschouwing gelaten. Uitspraken gedaan over percentages van het totaal aantal zaken hebben hier dus betrekking op de zaken met een conclusie van antwoord.

Zoals in schema 1 te zien is, zijn er 129 zaken met een cna. Van deze 129 zaken zijn er 42 met repliek, dat is 32,6% van het aantal zaken met een cna.

Er zijn tevens 35 zaken waarop na de cna nog dupliek volgt, dit is 27,1%.

Wanneer men kijkt naar het percentage zaken met repliek en dupliek, zonder een cna (dit zijn de zaken met een standaardprocedure), dan ziet men dat in 286 zaken van de 461 zaken (62%) sprake is van repliek en in 233 zaken tevens van dupliek (50,5%).

Zoals in tabel 2 te zien is, is er binnen procedures met een cna over het algemeen minder vaak repliek en dupliek. Dit zou veroorzaakt kunnen worden door het feit dat bij een cna, de eiser en gedaagde in persoon voor de rechter moeten verschijnen om mondeling toelichtingen te geven en om tot een eventuele schikking te komen. Wanneer men inderdaad tot een schikking komt, wordt de zaak direct na de cna afgedaan zodat repliek en dupliek niet meer nodig zijn. De mondelinge informatie uitwisseling zou er echter ook toe kunnen leiden dat een nieuwe schriftelijke ronde overbodig wordt. Er waren 87 zaken (dat is 67,4% van de zaken met een cna) die na cna, zonder repliek en dupliek werden afgedaan.

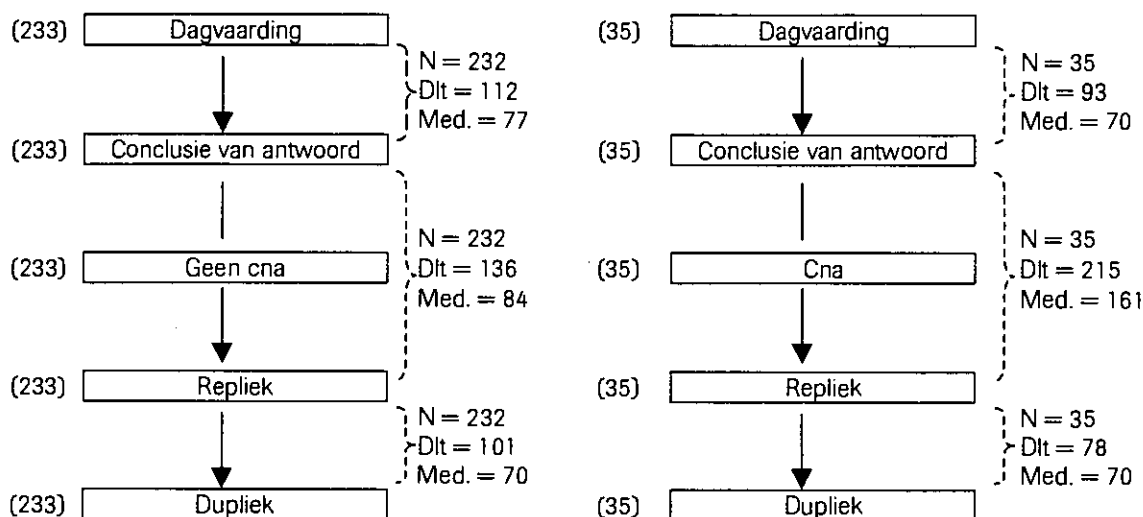
Tabel 2: Conclusie van repliek en dupliek in zaken met een conclusie van antwoord

	zaken zonder cna (421)	zaken met cna (129)
repliek	62,0%	32,6%
dupliek	50,5%	27,1%

In schema 2 wordt de doorlooptijd van de proceshandelingen van procedures met cna en zonder cna met elkaar vergeleken. De doorlooptijden hebben betrekking op drie periodes namelijk: de termijn van dagvaarding tot conclusie van antwoord, de termijn van conclusie van antwoord tot repliek en de termijn van repliek tot dupliek. Om de gemiddelde doorlooptijden te

kunnen bereken, zijn hier alleen de zaken geselecteerd waar binnen de procedure alle desbetreffende proceshandelingen ook daadwerkelijk voorkwamen, dat wil zeggen conclusie van antwoord, cna / geen cna, repliek en dupliek.

Schema 2: Doorlooptijd voor conclusies in zaken mét en zonder cna

Opvallend is dat in de zaken met cna de termijn van dagvaarding tot conclusie van antwoord minder tijd in beslag neemt (93 dagen) dan in zaken zonder cna (112 dagen). Er zou wellicht sprake kunnen zijn van een voorselectie, waar het de zaken met een cna betreft.

Ook wordt er een klein verschil gevonden in de termijn van repliek tot dupliek. Bij zaken zonder cna is de doorlooptijd van deze periode gemiddeld 101 dagen, bij de zaken met cna is duurt deze periode gemiddeld 78 dagen. Echter de mediaan is in beide gevallen 70 dagen. Hieruit kan men concluderen dat het hogere gemiddelde voor deze periode het gevolg is van zeer langdurige procedures die bij zaken met cna weinig voorkomen.

Kijkt men naar schema 1, dan ziet men dat een cna ook van invloed is op de totale doorlooptijd van de procedure. Zaken met de totale schriftelijke standaard procedure hebben een gemiddelde doorlooptijd van 884 dagen. Zaken waarin na de cna nog een volledige tweede schriftelijke ronde volgt, hebben een gemiddelde doorlooptijd van 765 dagen.

De invloed van een cna op repliek en dupliek in reconventie

Daar het gelasten van een cna leidt tot vermindering van repliek en dupliek, rijst de vraag of dit ook geldt in reconventie. M.a.w. heeft het gelasten van een cna tot gevolg dat er minder vaak sprake is van repliek en dupliek in reconventie. Om hier een antwoord op te kunnen geven is gekeken naar de zaken met een reconventionele procedure zonder dat er sprake was van een cna alsmede naar de zaken met een reconventionele procedure en een cna. Dit gaf het volgende beeld. In de zaken zonder een cna met een

reconventionele procedure, waren er van de 100 zaken 72 zaken met een repliek in reconventie (dat is 72% van het aantal zaken zonder cna met een reconventionele procedure). In 62 zaken volgde nog dupliek in reconventie (dat is 62% van de zaken zonder cna met een reconventionele procedure). Vergelijken we dit met het aantal keer dat repliek en dupliek in reconventie voorkwam in zaken met een cna en een reconventionele procedure, dan zien we dat er van de 35 zaken, 16 zaken waren met een repliek in reconventie (dat is 45,7% van het aantal zaken met cna en een reconventionele procedure). Tevens was er in 10 zaken nog sprake van dupliek in reconventie (dat is 38% van het aantal zaken met een cna en een reconventionele procedure), zie tabel 3.

Tabel 3: Zaken met conclusie van repliek en dupliek in reconventie

	zaken zonder cna, met eis in reconventie (100)	zaken met cna, met eis in reconventie (35)
repliek in reconventie	72% (72)	45,7% (16)
dupliek in reconventie	62% (62)	38% (10)

Men kan hieruit concluderen dat het gelasten van een cna inderdaad leidt tot een vermindering van repliek en dupliek in reconventie.

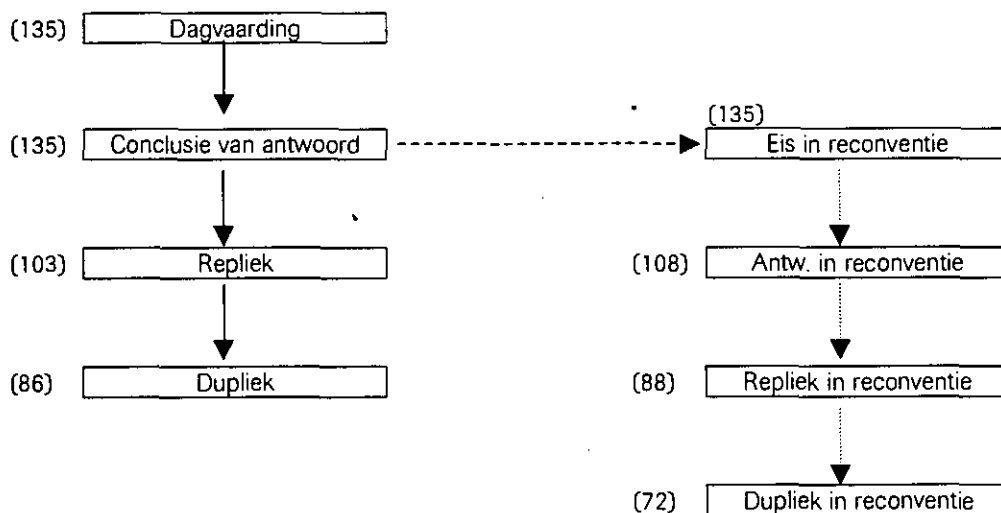
4.2.3 Zaken met een eis in reconventie

In deze paragraaf wordt gekeken wat het effect is dat een eis in reconventie op de doorlooptijden van de standaard proceshandelingen zou kunnen hebben. Ook wordt gekeken naar het effect van een eis in reconventie in combinatie met een cna op het verloop van de procedure in conventie. De zaken zijn geselecteerd op het al dan niet voorkomen van een eis in reconventie naast de standaard procedure waarbij buiten beschouwing is gelaten of er sprake was van een cna of een incidentele eis. In 135 zaken was er sprake van een eis in reconventie na conclusie van antwoord. Dat is 22,9% van het aantal zaken met een antwoord. Het verloop van de procedures is te zien in schema 3.

Van de 135 zaken waren er 103 zaken (76,3%) met repliek in conventie en 86 zaken (63,7%) met dupliek in conventie. Tevens een selectie gemaakt van het aantal zaken dat na antwoord geen eis in reconventie had, dit om te zien of er deze zaken net zo vaak repliek en dupliek in conventie voorkwam, zie schema 4.

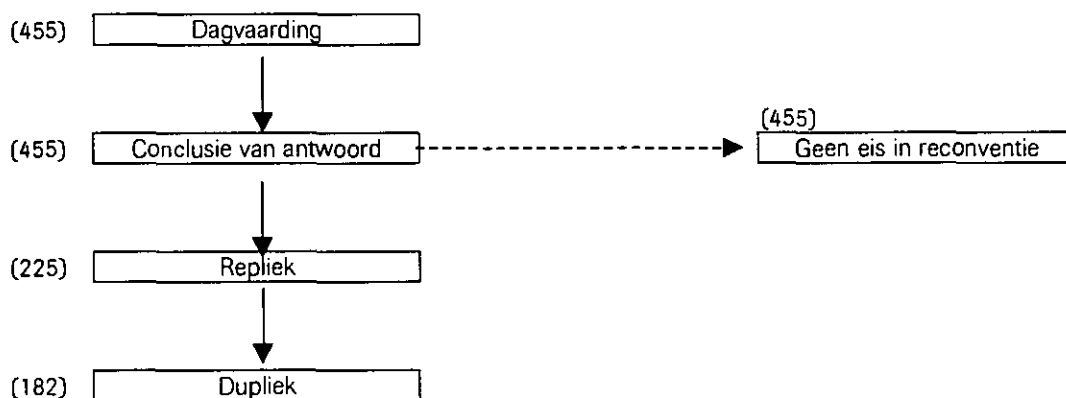
Het betreft hier 455 zaken waarvan er 225 zaken (49,5%) repliek hadden en 182 zaken (40%) tevens dupliek. Bij procedures met een eis in reconventie, is dus vaker sprake van repliek en dupliek in conventie dan bij zaken zonder een eis in reconventie, zie tabel 4.

Schema 3: Aantal zaken met conclusie van eis in reconventie, in zaken met antwoord

86,5% van de termijn: 'conclusie van antwoord tot eis in reconventie' heeft een doorlooptijd van 0 dagen, m.a.w. in 86,5% van de civiel rechterlijke procedures valt de eis in reconventie gelijktijdig met de conclusie van antwoord.

Schema 4: Aantal zaken zonder conclusie van eis in reconventie, in zaken met antwoord

Tabel 4: Aantal zaken met conclusie van repliek en dupliek, in zaken met antwoord

	zaken zonder eis in reconventie (455)	zaken met eis in reconventie (135)
repliek in conventie	49,5%	76,3%
dupliek in conventie	40,0%	63,7%

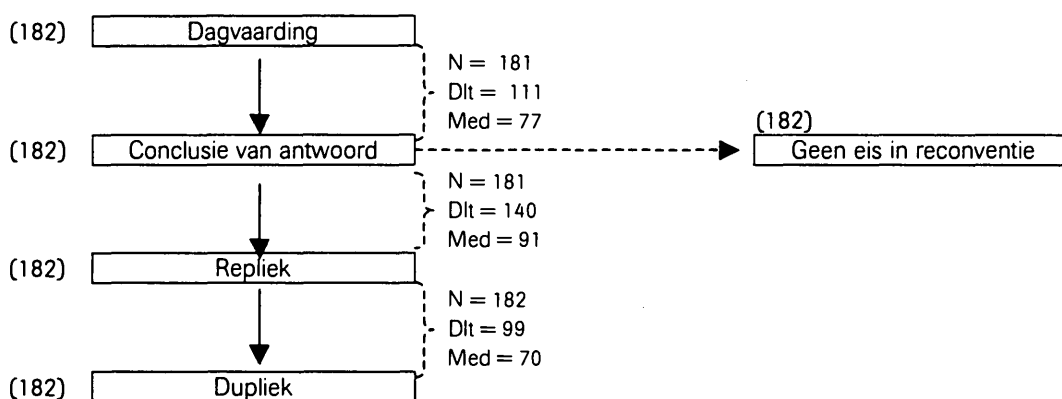
Het is aannemelijk dat bij het procederen in twee procedures meer tijd moet worden geïnvesteerd. Betekent dat ook dat de gehele procedure langer duurt?

Om hier een antwoord op te geven is een selectie gemaakt van alle zaken die de gehele schriftelijke procedure doorlopen hebben, zonder dat er sprake was van een eis in reconventie. Het ging hier om 182 zaken (dat is 30,8% van het aantal zaken met een antwoord). De gemiddelde doorlooptijden van de conclusies zijn te zien in schema 5.

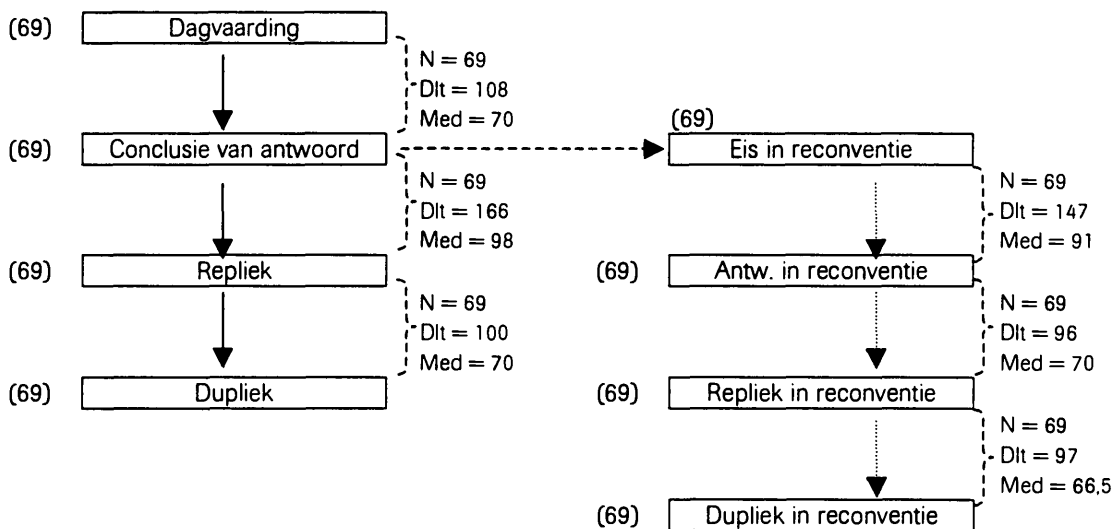
Ter vergelijking werd een selectie gemaakt van zaken met zowel de gehele schriftelijke procedure als een eis in reconventie, antwoord in reconventie, repliek in reconventie en dupliek in reconventie.

Het betrof hier 69 zaken (dat is 11,7% van het aantal zaken met een antwoord). De gemiddelde doorlooptijden van de conclusies zijn te zien in schema 6.

Schema 5: Doorlooptijd van conclusies, in zaken zonder een eis in reconventie

Schema 6: Doorlooptijd van conclusies, in zaken met een eis in reconventie

Hieruit kan men concluderen dat de termijn van conclusie van antwoord tot conclusie van repliek toeneemt van 140 naar 166 dagen, wanneer er een reconventionele procedure wordt gestart. Ook wordt de procedure verlengd met een extra termijn dupliek in reconventie, deze termijn duurt gemiddeld 97 dagen. De totale gemiddelde doorlooptijd van zaken met een

reconventionele procedure bedraagt 822 dagen. Dat is langer dan zaken met alleen een procedure in conventie, die gemiddeld 668 dagen duren.

Cna en eis in reconventie

Daar het in zaken met een reconventionele procedure vaker tot repliek en dupliek in conventie komt, rijst de vraag of dit ook zo is wanneer er een cna gelast wordt. Een cna leidt namelijk over het algemeen (zie paragraaf 2.2) tot een vermindering van repliek en dupliek in conventie, alsmede tot een vermindering van repliek en dupliek in reconventie.

Hiertoe is een vergelijking gemaakt tussen zaken met een cna, zonder een reconventionele procedure en zaken met cna met een reconventionele procedure. Gekeken is in beide gevallen naar het aantal keer dat een repliek en dupliek in conventie voorkwam. De resultaten zijn verwerkt in tabel 5.

Tabel 5: Aantal conclusies van repliek en dupliek in conventie

	zaken met cna, zonder eis in reconventie (94)	zaken met cna, met eis in reconventie (35)
replik in conventie	25,5% (24)	51,4% (18)
dupliek in conventie	20,2% (19)	45,7% (16)

Het starten van een reconventionele procedure blijkt een toename van repliek en dupliek tot gevolg te hebben, ook wanneer er in de procedure een cna gelast wordt.

We kunnen concluderen dat de procedure waarin sprake is van een eis in reconventie langer duurt dan de procedure waarin alleen sprake is van een conventionele procedure. Er blijkt een klein effect te zijn van de extra geïnvesteerde tijd, wat te op te merken valt aan de termijn van conclusie van antwoord tot repliek in conventie, welke met 26 dagen toeneemt wanneer er een reconventionele procedure gestart wordt. Daarbij is er sprake van een extra termijn van dupliek in reconventie, welke gemiddeld 97 dagen duurt. Met uitzondering van dupliek in reconventie lopen reconventionele procedures parallel met conventionele procedures. Op de vraag of er daadwerkelijk een oorzakelijk verband bestaat tussen het starten van een reconventionele procedure en het verloop van de procedure in conventie kan op basis van deze cijfers geen antwoord gegeven worden, maar we zien wel dat bij een eis in reconventie de procedure vaker de tweede conclusiewisseling doorloopt. Dit geldt evenwel bij procedures met een eis in reconventie en cna. Net als in conventie leidt cna tot minder gebruik van repliek en dupliek in reconventie.

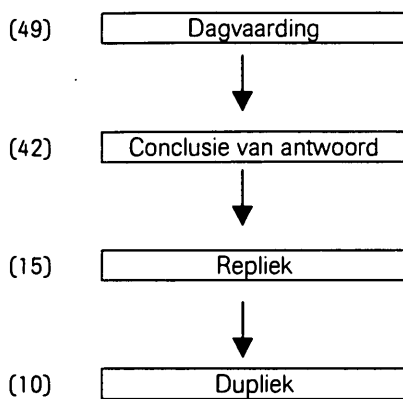
4.2.4 Zaken met een incidentele eis

Van de 698 contradictoire bodemzaken, waren er 49 met een incidentele eis. Dat is 7% van allen contradictoire zaken. Deze incidentele vorderingen kwamen voor bij zaken met een antwoord en zaken zonder antwoord. De gemiddelde doorlooptijd bedroeg 597 dagen.

Van de 90 contradictoire zaken met een antwoord, zijn er 42 met een incidentele eis binnen de procedure, dit is 7,1%. In schema 7 is te zien hoeveel van deze zaken de schriftelijke procedure hebben doorlopen. Hierbij is buiten beschouwing gelaten of er sprake was van een reconventionele procedure of een cna. De gemiddelde doorlooptijd van deze zaken bedroeg 625 dagen.

Van de 108 zaken waarin geen werd gegeven waren er 7 zaken waarin een incidentele eis werd opgeworpen (dat is 6,5% van het aantal zaken zonder antwoord). De gemiddelde doorlooptijd van deze zaken bedroeg 273 dagen.

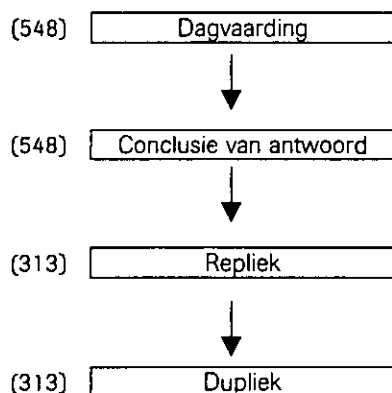
Schema 7: Het aantal zaken met een incidentele eis, in zaken met een antwoord

Wanneer er een incidentele eis opgeworpen wordt, zou het verloop van deze zaken af kunnen wijken van de normale procedure. Daarom is in de eerste plaats gekeken naar het verloop van de procedure in vergelijking tot de zaken waarin zich geen incidentele eis voordeed.

Een incidentele eis en repliek en dupliek in conventie

Zoals te zien in schema 7, heeft 35,7% van de zaken waarin een conclusie van antwoord gegeven is en waarin een incidentele eis opgeworpen is repliek, dit zijn 15 zaken (dit betreft 30,6% van alle zaken met een incidentele vordering). In 10 zaken volgt nog dupliek, dit is gelijk aan 23,8% van de 42 zaken met een incidentele vordering, en aan 20,4% van alle zaken met een incidentele eis. Vergelijken we dit met het aantal zaken waarin een conclusie van antwoord werd gegeven, maar waarin geen sprake was van een incidentele eis, dan ziet men dat er van de 548 zaken, 313 zaken (zie schema 8) zijn met een conclusie van repliek (dat is 57% van de zaken met een antwoord, zonder incidentele vordering, en 48,2% van alle zaken zonder incidentele eis). In 258 gevallen volgde dupliek (dat is 43,7% van de zaken met antwoord, zonder incidentele eis, en 39,8% van alle zaken zonder incidentele eis).

Schema 8 het aantal zaken met antwoord, zonder incidentele eis

Wanneer men deze gegevens naast elkaar plaatst, zoals in tabel 6a en 6b, zien we dat het aantal zaken met een incidentele eis minder vaak tot een conclusie van repliek en dupliek in conventie komt dan dat dit in zaken zonder incidentele eis het geval is.

Tabel 6a: Conclusies van repliek en dupliek, in zaken met antwoord en een incidentele vordering

	zaken zonder een incidentele eis (548)	zaken met een incidentele eis (42)
repliek in conventie	53% (313)	53,7% (15)
dupliek in conventie	43,7% (258)	23,8% (10)

Tabel 6b: Conclusies van repliek en dupliek, in alle zaken met een incidentele vordering

	zaken zonder een incidentele eis (649)	zaken met een incidentele eis (49)
repliek in conventie	48,2% (313)	30,6% (15)
dupliek in conventie	39,8% (258)	20,4% (10)

Een incidentele eis en cna

Ook werd er minder vaak een cna gelast in zaken met een incidentele eis. Dit gebeurde slechts in 3 gevallen (dat is 7,1% van het aantal zaken met antwoord en een incidentele eis, en 6,1% van alle zaken met een incidentele eis, zie tabel 7a en 7b).

Tabel 7a: Cna in zaken met antwoord en een incidentele eis

	zaken zonder een incidentele eis (548)	zaken met een incidentele eis (42)
cna	23% (126)	7,1% (3)

Tabel 7b: Cna in alle zaken met een incidentele eis

	zaken zonder een incidentele eis (649)	zaken met een incidentele eis (49)
cna	19,4% (126)	6,1% (3)

Bij de zaken met antwoord, zonder een incidentele eis ging het om 126 zaken met een cna (dat is 23% van het aantal zaken met antwoord, zonder incidentele eis en 19,4% van alle zaken met een incidentele eis, zie tabel 7a en 7b).

Een incidentele eis, cna, repliek en dupliek in conventie

Tevens kan vermeld worden dat in 42 van deze zaken zonder incidentele eis, het na cna nog tot repliek kwam (dat is 7,7% van het aantal zaken met antwoord, zonder incidentele eis en 5,3% van alle zaken zonder incidentele eis). In de zaken met een incidentele eis en een cna kwam het echter in geen van de gevallen nog tot repliek en dupliek.

Een incidentele eis en een reconventionele procedure

Tabel 8a en 8b laten zien dat in 19,6% van alle zaken met een incidentele eis een reconventionele procedure gestart werd (dit is 23,2% van het aantal zaken met antwoord en een incidentele eis). Dit in vergelijking tot de zaken met een incidentele eis, waar het 16,3% van de zaken betrof (dit is 19% van het aantal zaken met antwoord en een incidentele eis).

Tabel 8a: Eis in reconventie in zaken met antwoord, met en zonder incidentele eis

	zaken zonder een incidentele eis (548)	zaken met een incidentele eis (42)
eis in reconventie	23% (127)	19% (8)

Tabel 8b: Eis in reconventie in alle zaken met en zonder incidentele eis

	zaken zonder een incidentele eis (649)	zaken met een incidentele eis (49)
eis in reconventie	23,2% (127)	16,3% (8)

Een incidentele eis, cna en een reconventionele procedure

In 35 van de zaken zonder een incidentele eis, met een cna werd een reconventionele procedure gestart (dat is 6,4% van de zaken met een antwoord en zonder een incidentele eis en 5,4% van alle zaken zonder een incidentele eis). In de zaken met een incidentele eis en cna werd er in geen van deze gevallen een reconventionele procedure gestart.

Men kan dus concluderen dat het opwerpen van een incidentele eis inderdaad van invloed is op het verloop van de zaken. Een incidentele eis leidt tot minder repliek en dupliek in conventie en reconventie.

Ook wordt er minder vaak een cna gelast. Wanneer er echter wel een cna gelast wordt, volgt hier minder vaak repliek en dupliek op dan in zaken zonder een incidentele vordering.

Over het algemeen kan men concluderen dat de totale doorlooptijd korter is wanneer er binnen de procedure sprake is van een incidentele eis. Zaken met een incidentele eis hebben een doorlooptijd van 597 dagen, zaken zonder een incidentele eis hebben een doorlooptijd van 681 dagen.

Tevens is gekeken wat de gevolgen zijn die een incidentele eis heeft op de duur van de termijnen binnen de conventionele procedure. Daartoe is een

vergelijking gemaakt van het aantal zaken dat de gehele conventionele procedure doorlopen heeft met een incidentele eis en zonder een incidentele eis. Hierbij is buiten beschouwing gelaten of er binnen de procedure sprake was van een cna of een reconventionele procedure.

Wanneer men een vergelijking maakt van de gemiddelde doorlooptijden van de proceshandelingen dan kan men concluderen dat wanneer er sprake is van een incidentele eis gedurende de procedure, de termijn van dagvaarding tot conclusie van antwoord aanzienlijk toeneemt, van 101 naar 323 dagen. Het opwerpen van een incidentele eis zou het normale verloop van de periode van dagvaarding tot conclusie van antwoord kunnen vertragen daar de gedaagde partij zou verzoeken de zaak te voegen met een eventueel verwante procedure of de bevoegdheid van de rechtbank aan de orde zou kunnen stellen. Dat deze procedurele kwestie zich juist aan het begin van de procedure aandient is daarom niet geheel onwaarschijnlijk. Daar de rechtbank ook t.a.v. deze incidentele vordering, welke parallel verloopt aan de conventionele procedure, tot een uitspraak dient te komen, zou de procedure binnen de termijn van dagvaarding tot conclusie van antwoord tijdelijk stil kunnen komen te liggen.

Om deze uitspraak te kunnen ondersteunen is gekeken naar het moment waarop de incidentele eis opgeworpen werd. Berekend werd hoeveel dagen na de incidentele eis

de conclusie van antwoord gegeven werd. Deze gevens zijn af te lezen uit tabel 9. Een negatieve waarde bij het aantal dagen, houdt in dat de incidentele eis na het antwoord werd opgeworpen.

Tabel 9: Doorlooptijd incidentele eis tot conclusie van antwoord

aantal dagen	cumulatief percentage
-917 tot -231	4,8
-56 tot -21	14,3
0	38,1
14 tot 42	52,4
56 tot 98	69
105 tot 245	92,9
426 tot 574	100

In de helft van de gevallen lag de conventionele procedure inderdaad gedurende minimaal 6 weken stil voordat er een conclusie van antwoord werd gegeven.

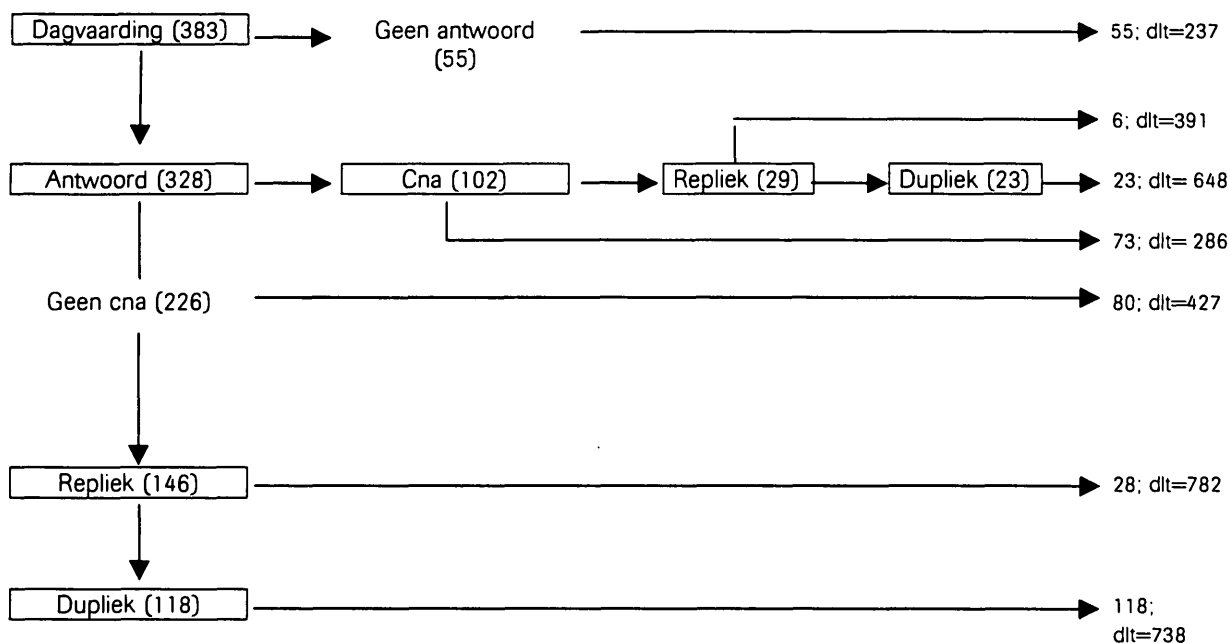
4.3 Verschillen tussen rechtbanken

Om te kijken in hoeverre de in de eerste hoofdstukken gerapporteerde gegevens geldig zijn voor alle rechtbanken is er onderscheid gemaakt tussen snelle en trage rechtbanken.

Gekeken is vervolgens naar de algemeen uitstroom van het totale aantal zaken per categorie 'snel' en 'traag'.

Schema 10 geeft de uitstroom en de doorlooptijden van de categorie snelle rechtbanken weer, dit schema moet op de zelfde manier gelezen worden als schema 1. Het ging in totaal om 383 dagvaardingen (GS:187 en MS:196).

Schema 10: Uitstroom en doorlooptijden van afgedane zaken bij snelle rechtbanken

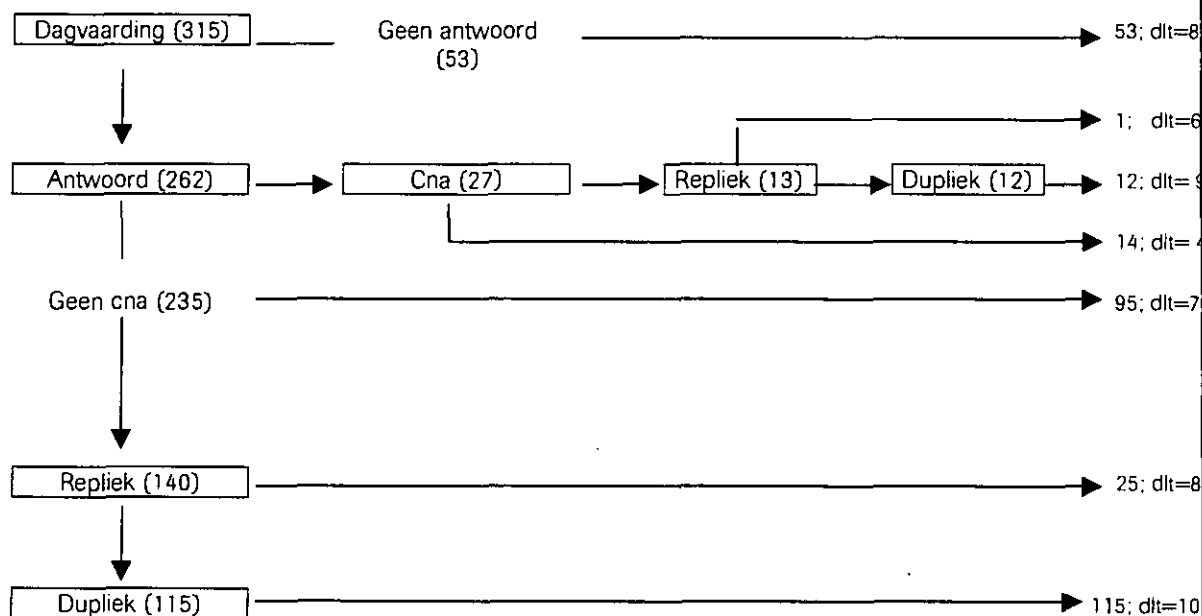
In 14,6% van de zaken met een antwoord, werd de conclusie van antwoord binnen 6 weken gegeven, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 115 dagen. De gemiddelde doorlooptijd van de termijn voor repliek was 130 dagen. In 5,7% van alle zaken met een conclusie van repliek in de procedure, werd deze conclusie binnen 6 weken gegeven. De gemiddelde doorlooptijd voor de termijn van dupliek was 86 dagen. In 5,0% van alle zaken met een conclusie van dupliek in de procedure, werd deze conclusie binnen 6 weken gegeven.

In 3,4% van het aantal zaken met antwoord en een cna duurde de termijn van repliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 178 dagen. In 17,4% van het aantal zaken met antwoord en een cna duurde de termijn van dupliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 72 dagen.

In 6,2% van het aantal zaken met antwoord, zonder cna duurde de termijn van conclusie van antwoord tot repliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 120 dagen. In 2,5% van het aantal zaken met antwoord, zonder cna duurde de termijn van repliek tot dupliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd bedroeg 88 dagen.

Schema 11, geeft de uitstroom en de doorlooptijden van de categorie trage rechtbanken weer, dit schema moet op dezelfde manier gelezen worden als schema 1. Het totaal aantal dagvaardingen bedroeg 315 zaken (MT:160 en GT:155).

Schema 11: Uitstroom en doorlooptijden van afgedane zaken bij de trage rechtbanken

In 37,4% van de zaken met een antwoord, werd het conclusie van antwoord binnen 6 weken gegeven, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 182 dagen. De gemiddelde doorlooptijd van de termijn voor repliek was 174 dagen. In 18,3% van alle zaken met een conclusie van repliek in de procedure, werd deze conclusie binnen 6 weken gegeven. De gemiddelde doorlooptijd voor de termijn van dupliek was 112 dagen. In 24,4% van alle zaken met een conclusie van dupliek in de procedure, werd deze conclusie binnen 6 weken gegeven.

In 7,7% van het aantal zaken met antwoord en een cna duurde de termijn van repliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 294 dagen. In 50% van het aantal zaken met antwoord en een cna duurde de termijn van dupliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 88 dagen.

In 50% van het aantal zaken met antwoord, zonder cna duurde de termijn van conclusie van antwoord tot repliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd voor deze termijn was 120 dagen. In 2,5% van het aantal zaken met antwoord, zonder cna duurde de termijn van repliek tot dupliek maximaal 6 weken, de gemiddelde doorlooptijd bedroeg 88 dagen.

Uit schema 10 en 11 valt af te leiden dat er een verschil in doorlooptijd bestaat waar het snelle en trage rechtbanken betreft. Echter het waargenomen verschil in doorlooptijd zou ook op toeval kunnen berusten, daar we te maken hebben met een steekproef van het totale aantal jaarlijks afgedane zaken in Nederland. Daarom werden deze gegevens onderworpen aan een statistische toets, dit om een algemene uitspraak te kunnen doen. De onafhankelijke variabele betrof de soort rechtbank, er werd onderscheid gemaakt tussen twee groepen rechtbanken, snelle en trage rechtbanken. Als afhankelijke variabele gold de totale doorlooptijd gemeten in dagen. Als

statistische toets werd daarom van de t-toets gebruikgemaakt, welke toetst in hoeverre het waargenomen verschil op de afhankelijke variabele (de doorlooptijd) statistisch significant is.

Er zijn drie assumpties van belang bij de t-toets:

- 1 De betrokken interval variable is normaal verdeeld in beide populaties.
- 2 De varianties zijn homogeen, dat wil zeggen in beide populaties gelijk.
- 3 Onafhankelijkheid van observaties.

De assumpties worden op de volgende manier gecontroleerd.

Ad 1: Wanneer de steekproef groot genoeg is, is de t-toets behoorlijk bestand tegen afwijkingen van normaliteit.

Ad 2: Wanneer de twee groepen ongeveer even groot zijn, zal deze assumptie niet geschonden worden, daar dan aangenomen mag worden dat er sprake is van homogeniteit van varianties.

De homogeniteit van de variantie binnen de twee populaties wordt getoetst met behulp van de F-toets of de Levene-toets. Wanneer deze toets significant blijkt te zijn, bijvoorbeeld omdat de groepen veel in grootte van elkaar verschillen, is er sprake van heterogeniteit van de variantie binnen de twee populaties, en moet men gebruik maken van de gecorrigeerde t-toets.

Ad 3: Op basis van het onderzoeksdesign mag men aannemen dat de observaties onafhankelijk gedaan zijn. De verkregen informatie betreffende de civiele procedures is niet beïnvloed naar aanleiding van het starten van dit onderzoek.

Significante verschillen ($P < 0,05$) in doorlooptijd tussen snelle en trage rechtbanken werden gevonden waar het alle zaken betreft die afgedaan werden zonder dat er binnen de procedure een cna gelast werd (gemiddelde doorlooptijd snelle rechtbanken 633 dagen; gemiddelde doorlooptijd trage rechtbanken 915 dagen).

Tevens werd een significant verschil gevonden m.b.t. zaken die een gehele standaard schriftelijke procedure in conventie doorliepen (gemiddelde doorlooptijd snelle rechtbanken 738 dagen; gemiddelde doorlooptijd trage rechtbanken 1.033 dagen).

Significante verschillen werden ook gevonden waar het de zaken met een cna betreft (gemiddelde doorlooptijd snelle rechtbanken 374 dagen; gemiddelde doorlooptijd trage rechtbanken 680 dagen).

Ook bleek er een significant verschil in doorlooptijd te bestaan betreffende zaken met een eis in reconventie (gemiddelde doorlooptijd snelle rechtbanken 653 dagen; gemiddelde doorlooptijd trage rechtbanken 1.075 dagen).

Tot slot werd er een significant verschil in doorlooptijd gevonden met betrekking tot zaken zonder antwoord (gemiddelde doorlooptijd snelle rechtbanken 237 dagen; gemiddelde doorlooptijd trage rechtbanken 822 dagen).

4.3.1 *Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken volgens de standaardprocedure in conventie*

Kijken we naar het aantal zaken dat zonder cna werd afgedaan, dan zien we dat de gemiddelde doorlooptijd voor deze zaken bij de snelle rechtbanken 633 dagen is en de gemiddelde doorlooptijd voor deze zaken bij de trage rechtbanken 915 dagen is.

Deze zaken starten volgens een standaard schriftelijke procedure.

Om te kunnen zien waar deze verschillen zich binnen de procedure precies bevinden, is allereerst gekeken naar het verschil in verloop van de procedure waar het de verschillende rechtbanken betreft, daar een verschil in verloop van zaken het verschil in doorlooptijd zou kunnen verklaren. Gekeken is naar de mate van voorkomen van repliek en dupliek (tabel 9).

Tabel 9: Zaken met conclusie van repliek en dupliek bij een standaard-procedure

	snelle rechtbanken (226)	trage rechtbanken (235)
repliek in conventie	64,6% (146)	59,6% (140)
dupliek in conventie	52,2% (118)	48,9% (115)

Zoals af te lezen valt, is bij de trage rechtbanken het aantal zaken met repliek en dupliek minder. Aangezien dit juist zou kunnen duiden op een kortere doorlooptijd van deze zaken, is dit geen verklaring voor de langere doorlooptijd van de zaken zonder cna bij de trage rechtbanken. Deze verklaring zal daarom naar alle waarschijnlijkheid gezocht moeten worden in de doorlooptijd van de termijnen binnen de standaard schriftelijke procedure. Het verschil in doorlooptijd tussen snelle en trage rechtbanken m.b.t. zaken die een gehele standaard schriftelijke procedure doorliepen bleek significant. Wanneer men de termijnen binnen de standaard schriftelijke procedure in conventie bij zowel snelle als trage rechtbanken bekijkt, kan men het volgende concluderen:

De termijn van dagvaarding tot conclusie van antwoord neemt bij trage rechtbanken meer tijd in beslag (126 dagen) dan bij snelle rechtbanken (99 dagen). Ook de termijn van conclusie van antwoord tot repliek duurt bij de rechtbanken die als traag bekend staan langer (158 dagen) dan bij de rechtbanken die als snel bekend staan (116 dagen).

4.3.2 *Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken met een comparitie na antwoord*

Kijken we naar het aantal zaken dat met cna werd afgedaan, dan zien we dat de gemiddelde doorlooptijd voor deze zaken bij de snelle rechtbanken 374 dagen is en bij de trage rechtbanken 680 dagen, een significant verschil.

Om te kunnen zien waar deze verschillen zich binnen de procedure precies bevinden, is allereerst gekeken naar het verschil in verloop van de procedure waar het de verschillende rechtbanken betreft, daar een verschil in verloop van zaken het verschil in doorlooptijd zou kunnen verklaren. Gekeken is naar de mate van voorkomen van repliek en dupliek (tabel 10).

Tabel 10: Replik en dupliek in conventie in zaken met een cna

soort rechtbank	snel	traag
cna	102	27
replik in conventie	29 (28,4%)	13 (48,2%)
dupliek in conventie	23 (22,5%)	12 (44,4%)

Op te merken valt dat er bij de snelle rechtbanken minder vaak repliek (28,4%) en dupliek (22,5%) volgt op een cna, dan dat dit bij de trage rechtbanken het geval is (replik (48,2%); dupliek (44,4%)). Niet alleen blijkt dat snelle rechtbanken dus vaker een cna gelasten dan trage rechtbanken, maar deze cna's blijken bovendien effectiever.

Het verschil in doorlooptijd zou ook verklaard kunnen worden door een verschil in doorlooptijd van de termijnen binnen de schriftelijke procedure. Om een goede vergelijking te kunnen maken van de doorlooptijd van deze termijnen, is alleen gekeken naar de zaken die de hele schriftelijke procedure hebben doorlopen met een cna.

Hieruit bleek, dat er een verschil in doorlooptijd bestaat voor de termijn van repliek. Deze periode neemt bij de trage rechtbanken namelijk aanzienlijk meer tijd in beslag, namelijk 302 dagen, in vergelijking tot 170 dagen bij snelle rechtbanken.

4.3.3 *Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken met een eis in reconventie*

Zoals reeds eerder opgemerkt, heeft het starten van een reconventionele procedure invloed op de doorlooptijd van de totale procedure. Replik en dupliek in conventie bleek vaker voor te komen wanneer er sprake was van een reconventionele procedure. Ook trad er een vertraging op van de termijn van conclusie van antwoord tot repliek en ontstond er een extra termijn voor dupliek in reconventie. Daar er onderscheid is gemaakt tussen snelle en trage rechtbanken, rijst de vraag of er bij trage rechtbanken vaker sprake is van repliek en dupliek in conventie? Of de termijn van conclusie van antwoord tot repliek bij trage rechtbanken langer is dan bij snelle rechtbanken? Tevens wordt gekeken of de extra termijn van dupliek in reconventie bij trage rechtbanken langer duurt dan bij snelle rechtbanken.

Bij snelle rechtbanken bleek er in 81 gevallen sprake te zijn van een eis in reconventie (dat is 21,1% van het aantal contradictoire zaken). Bij de trage rechtbanken was dit in 54 zaken het geval (dat is 17,1% van het aantal contradictoire zaken).

Kijken we naar de zaken met binnen de procedure een eis in reconventie, dit ongeacht of er sprake was van een cna of incidentele eis, dan zien we dat de gemiddelde doorlooptijd van deze zaken bij de snelle rechtbanken 653 dagen is en bij de trage rechtbanken 1.075 dagen. Dit bleek een significant verschil. Daar het verschil in doorlooptijd verklaard zou kunnen worden door het verschil in verloop van de procedure (meer repliek en dupliek in conventie) werd het verloop van de zaken met een reconventionele procedure bekeken bij de snelle en trage rechtbanken.

Bij de trage rechtbanken bleken er van de 81 zaken met een eis in reconventie 55 te zijn met repliek in conventie en ook nog 48 met dupliek in conventie. Er waren 61 zaken met een antwoord in reconventie, 51 met repliek in reconventie en 43 met tevens dupliek in reconventie.

Bij de snelle rechtbanken bleken er van de 54 zaken met een eis in reconventie 48 te zijn met repliek in conventie en ook nog 38 met dupliek in conventie. Er waren 47 zaken met een antwoord in reconventie, 37 met repliek in reconventie en 29 met tevens dupliek in reconventie.

In tabel 11 zijn deze gegevens voor trage en snelle rechtbanken uiteengezet zodat duidelijk wordt hoe vaak er een conclusie van repliek en dupliek in conventie plaatsvindt.

Tabel 11: Repliek en dupliek in conventie bij zaken met een eis in reconventie

	snelle rechtbanken (81)	trage rechtbanken (54)
repliek in conventie	67,9% (55)	88,9% (48)
dupliek in conventie	59,3% (48)	70,4% (38)

Op te merken valt dat bij de snelle rechtbanken inderdaad minder vaak sprake is van repliek en dupliek in de conventionele procedure in vergelijking tot de trage rechtbanken. Dit zou dus een verklaring kunnen zijn voor de langere doorlooptijd bij de trage rechtbanken.

Het verschil in doorlooptijd zou ook verklaard kunnen worden door een verschil in doorlooptijd van de termijnen binnen de schriftelijke procedure (een langere termijn voor conclusie van antwoord tot repliek alsmede een langere doorlooptijd voor de extra termijn van dupliek in reconventie).

Om een goede vergelijking te kunnen maken van de doorlooptijd van deze termijnen, is alleen naar de zaken gekeken die de gehele standaard schriftelijke procedure hebben doorlopen en een gehele procedure in reconventie. Dit met de volgende resultaten (zie tabel 12).

Tabel 12: Doorlooptijd van termijnen in zaken met een gehele standaardprocedure in conventie en reconventie voor snelle en trage rechtbanken

	snelle rechtbanken	trage rechtbanken
concl. van antwoord	92 (n=41)	133 (n=28)
repliek in conventie	114	214
dupliek in conventie	76	136
antwoord in reconventie	106	204
repliek in reconventie	74	129
dupliek in reconventie	75	128

Aan de hand van deze gegevens kan men concluderen dat alle termijnen binnen de conventionele procedure langer duren dan bij de snelle rechtbanken wanneer er sprake is van een gehele standaard conventionele als reconventionele procedure. Ook valt af te lezen dat niet alleen de extra termijn van dupliek binnen de reconventionele procedure meer tijd in beslag neemt bij de trage rechtbanken in vergelijking tot de snelle rechtbanken, maar dan dat dit bij alle termijnen binnen de reconventionele procedure het geval is.

4.3.4 *Verschillen tussen rechtbanken betreffende zaken zonder conclusie van antwoord*

Tevens blijkt er een significant verschil te bestaan tussen snelle en trage rechtbanken waar het de doorlooptijd van de zaken betreft die afgedaan werden zonder een conclusie van antwoord.

De gemiddelde doorlooptijd van de zaken zonder bij de snelle rechtbanken bedroeg 237 dagen, bij de trage rechtbanken was dit 822 dagen. Bij de snelle rechtbanken ging het om 55 zaken (dat is 14,4% van het aantal contradictoire zaken). Bij de trage rechtbanken ging het om 53 zaken (dat is 16,8% van het aantal contradictoire zaken).

Daar er weinig bekend is over de aard van deze zaken, is het moeilijk een sluitende verklaring te geven betreffende dit verschil in doorlooptijd. Wel kan opgemerkt worden dat er bij de snelle rechtbanken binnen de zaken zonder conclusie van antwoord sprake was 5 referte zaken en 5 zaken met een incidentele eis. Bij de trage rechtbanken was er slechts sprake van 2 zaken met een incidentele eis. Wanneer men echter deze zaken buiten beschouwing laat, blijkt de doorlooptijd van de zaken zonder antwoord nauwelijks te veranderen. De kortere doorlooptijd voor de zaken zonder antwoord bij de snelle rechtbanken wordt dus waarschijnlijk niet beïnvloed door het vaker voorkomen van dit soort zaken.

Begrippen

Civiele Handelszaken

Ons onderzoek heeft betrekking op civiele handelszaken. Dat zijn zaken waarin een eiser een andere partij dagvaart. Eiser en gedaagde kunnen natuurlijke personen zijn, rechtspersonen of overheden. We rapporteren daarbij over zaken die een bodemprocedure bij een arrondissementsrechtbank doorlopen. Civiele handelszaken kunnen ook via een kort geding worden afgedaan of door het kantongerecht; dergelijke zaken blijven buiten beschouwing.

Contradictoire zaken, verstekzaken en ingetrokken zaken

Zowel eiser als gedaagde moeten zich bij de rechtbank laten vertegenwoordigen door een procureur. Indien een gedaagde dat niet doet, wordt van een verstekzaak gesproken. De gedaagde kan zich dan niet voor de rechtbank verweren. Zodra een procureur zich namens de gedaagde stelt, wordt van een contradictoire zaak gesproken. Meer dan de helft van de handelszaken is contradictoir.

Een klein aantal zaken wordt voortijdig ingetrokken. In die zaken is wel een dagvaarding uitgebracht, maar voordat de zaak voor het eerst op de rolzitting van de rechtbank komt, wordt deze op verzoek van de eiser ingetrokken.

Comparitie

Een comparitie is een zitting waarin inhoudelijk op een zaak wordt ingegaan. Een dergelijke zitting is niet vanzelfsprekend; traditioneel wordt in veel handelszaken alleen schriftelijk geprocedeerd.

Een bijzondere vorm van de comparitie is de comparitie na antwoord (cna). Een cna is een zitting die direct na de eerste schriftelijke conclusiewisseling plaatsvindt. De cna is in de jaren zestig geïntroduceerd en was bedoeld om de procedure te versnellen.

Conclusiewisselingen

Handelszaken beginnen altijd met een dagvaarding en een eis. Indien de gedaagde besluit zich te verweren reageert die op de eis met een conclusie van antwoord. Vaak volgt dan meteen een tweede schriftelijke ronde: in de repliek reageert de eiser schriftelijk op de conclusie van antwoord. De gedaagde reageert op de conclusie van repliek met een conclusie van repliek.

Procedure in reconventie

In contradictoire zaken kan de gedaagde ook met een tegeneis komen. Dat leidt dan tot een procedure in reconventie. Daarbij gelden weer dezelfde conclusiewisselingen als bij de gewone procedure (de procedure in conventie). De eis in reconventie wordt dus gevolgd door een antwoord in reconventie, repliek in reconventie en dupliek in reconventie.

De eis in reconventie wordt meestal gelijktijdig met het antwoord in conventie gedaan. Ook de volgende stappen worden meestal gecombineerd. Dus gelijk met de repliek in conventie wordt geantwoord in reconventie.

Doorlooptijd

De doorlooptijden waarover in deze notitie wordt gerapporteerd zijn gemeten vanaf de eerste rolzitting tot aan de afdoening van door de rechtbank (een vonnis of een royement). Buiten beeld blijft de periode tussen dagvaarding en eerste rolzitting, alsmede een mogelijk appèl op de uitspraak.

Vorraden

De voorraden waarvan in het rapport wordt gesproken betreffen alle zaken op een zeker moment bij een rechtbank lopen (en nog niet zijn afgedaan). Het zijn zowel zaken die nog maar net zijn ingeschreven als zaken die klaar liggen voor het wijzen van vonnis. In sommige van die zaken is een van partijen aan zet, in andere de rechtbank.

Sinds 1998 verschenen WODC-onderzoeksnotities

1998/1	Stalking; slachtoffers, daders en maatregelen tegen deze vorm van belagen <i>N.J. Baas</i>	1999/7	Eén jaar 'Koppelingswet' in de praktijk; tussenrapportage over de implementatie en het eerste uitvoeringsjaar <i>O. Etman, J. Korpel</i>
1998/2	Organisatie van de recherchefunctie; een inventarisatie in de 25 regiokorpsen <i>M. Kruissink, C. Verwers, N. Dijkhoff</i>	2000/1	Effectiviteit van sanctieprogramma's: bouwstenen voor een toetsingskader; een literatuuronderzoek <i>E.M.Th. Beenackers</i>
1998/3	Twee halen, ...; over de prijs van meervoudig beroep op gesubsidieerde rechtsbijstand <i>W.M.E.H. Beijers, A. Klijn, J. van der Schaaf, G. Paulides</i>	2000/2	nog niet verschenen
1998/4	Strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV); een literatuurverkenning naar voor de SOV relevante ervaringen met onvrijwillig geplaatste justitiabele verslaafden in binnen- en buitenland <i>N.J. Baas</i>	2000/3	De sturing en controle van de politie in het Franse en Nederlandse vooronderzoek in strafzaken <i>P.A.M. Verrest</i>
1998/5	Ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996; een tussentijds verslag <i>P.H. van der Laan, A.A.M. Essers, G.L.A.M. Huijbregts, E.C. Spaans</i>	2000/4	Werklast versnelling handelszaken <i>R.J.J. Eshuis M.N. van Es</i>
1998/6	Bijzondere verhoormethoden; een literatuurverkenning <i>E.M.Th. Beenackers</i>		
1999/1	Justitie in de buurt; een evaluatie van vier experimenten <i>F. Luykx, M. Grapendaal</i>		
1999/2	Recidive-onderzoek in Nederland; een overzicht van Nederlands onderzoek naar hernieuwd crimineel gedrag <i>B.S.J. Wartna</i>		
1999/3	Kwaliteitssystemen voor de rechtspreekende macht; een internationale verkenning <i>N.J. Baas, E. Niemeijer</i>		
1999/4	Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations; a study into so-called underground banking networks <i>Prof. Nikos Passas</i>		
1999/5	Ontkennende en bekende verdachten; over de proceshouding van verdachten van strafzaken tijdens het politieverhoor <i>B.S.J. Wartna, W.M.E.H. Beijers, A.A.M. Essers</i>		
1999/6	Bandopname van het nader gehoor <i>U. Aron, F. Heide</i>		